

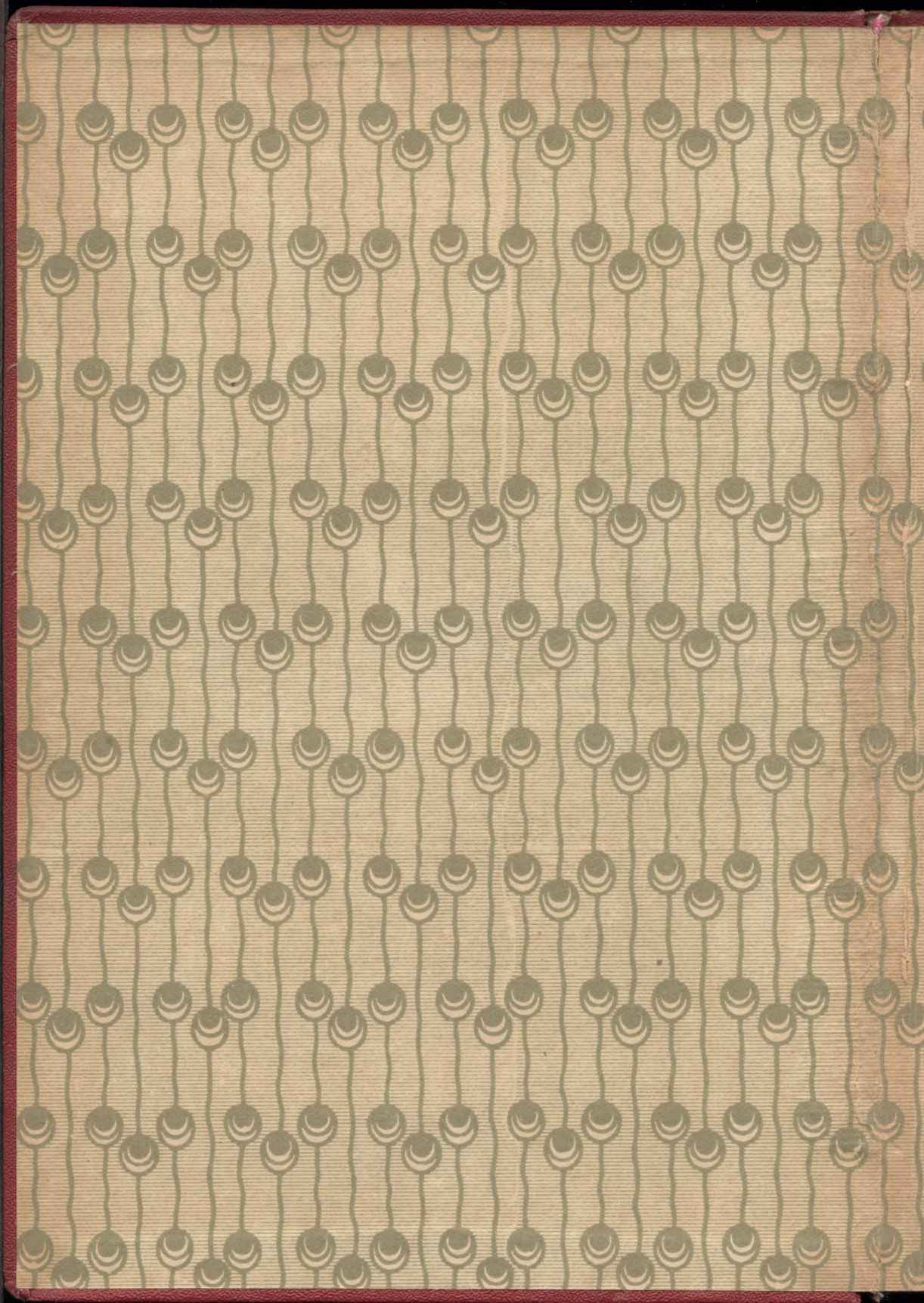
258646

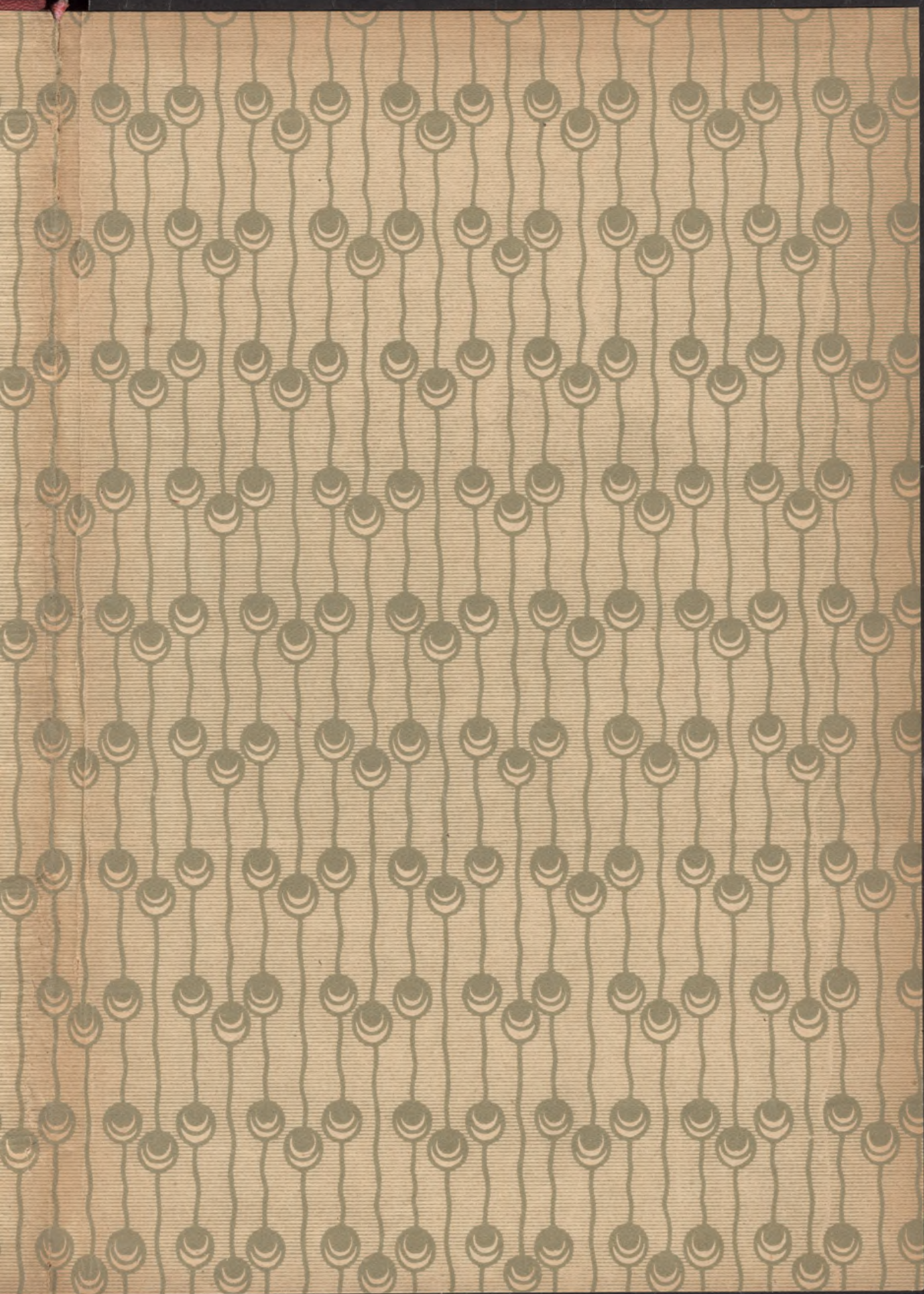
Útmutatás
a vadontermő gyógynövények
gyűjtéséhez

Irták

Dr. Augustin Béla és Dr. Darvas Ferenc

Dpl/ 406 bd
1811

ÚTMUTATÁS A VADONTERMŐ GYÓGYNÖVÉNYEK GYŰJTÉSÉHEZ

IRTÁK:

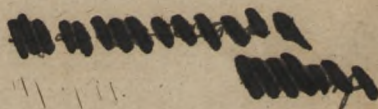
DR. AUGUSTIN BÉLA és DR. DARVAS FERENC

A M. KIR. GYÓGYNÖVÉNYKÍSÉRLETI
ÁLLOMÁS VEZETŐJE

A M. KIR. FÖLDM. MIN. GYÓGY- ÉS IPARI-
NÖVÉNYFORGALMI IRODÁJÁNAK
IGAZGATÓJA

KIADJA A M. KIR. FÖLDMIVELEŚÜGYI MINISZTERIUM
GYÓGY- ÉS IPARI-NÖVÉNYFORGALMI IRODÁJA

IV. KIADÁS

BUDAPEST

"PÁTRIA" IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

1922

~~Dec.~~
~~406. 100.~~

XXXXXXXXXXXX
XXXXXX

258.646

TARTALOMJEGYZÉK.

Előszó

Oldal

7

I. Általános rész.

1. A gyógynövénygyűjtésről általában	11
2. A gyógynövények szárítása	14
3. A gyógynövények csomagolása	16
4. A parlagon heverő területek betelepítése	17

II. Részletes rész.

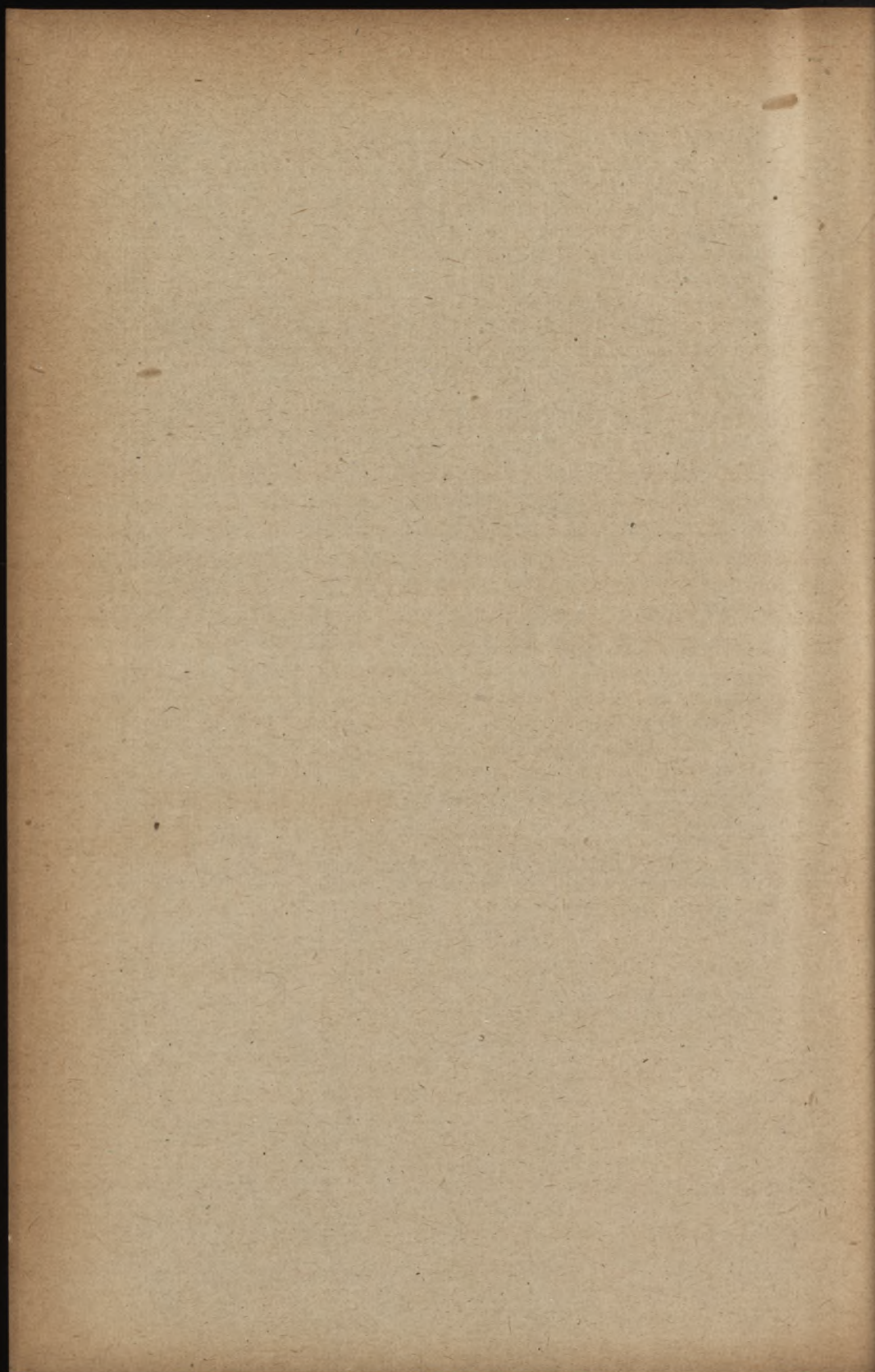
I. A vadontermő gyógynövények gyűjtési naptára	21
II. A kereskedelmi árút (drogot) képező növényrészek táblázatos leírása	25
1. Kora tavasszal (márc.-ápr.) gyűjtendő növények	26
2. Tavasszal (ápr.-jún.) gyűjtendő növények	32
3. Nyáron (jún.-szept.) gyűjtendő növények	42
4. Ősszel (szept.-nov.) gyűjtendő növények	54
III. A vadontermő gyógynövények ismertetése	59
Orvosi ziliz. <i>Althaea officinalis</i> L.	61
Tövises iglic. <i>Ononis Spinosa</i> L.	62
Orvosi arkangyelika. <i>Archangelica officinalis</i> Hoffm.	62
Foltos kontyvirág. <i>Arum maculatum</i> L.	63
Közönséges bojtorján. <i>Arctium Lappa</i> L.	64
Orvosi kálmos. <i>Acorus Calamus</i> L.	64
Gyermekláncfű. <i>Taraxacum officinale</i> W.	65
Buglyas dercefű. <i>Gypsophila paniculata</i> L.	66
Tarackbúza. <i>Triticum repens</i> L.	67
Közönséges v. édesgyökerű páfrány. <i>Polypodium vulgare</i> L.	68
Hasznos földi tömjén. <i>Pimpinella saxifraga</i> L.	69
Vérontó pimpó. <i>Potentilla Tormentilla</i> Sch.	70
Piros ebszőlő. <i>Solanum dulcamara</i> L.	70
Gyalogfenyőboróka. <i>Juniperus communis</i> L.	71
Fehér jagyöngy. <i>Viscum album</i> L.	72
Fekete nyárfa. <i>Populus nigra</i> L.	72
Martilapu. <i>Tussilago farfara</i> L.	73
Kutyabenge. <i>Rhamnus frangula</i> L.	74
Fehér fűzfa. <i>Salix alba</i> L.	74
Kocsányos tölgy. <i>Quercus Robur</i> L.	75
Kocsánytalan tölgy. <i>Quercus sesiliflora</i> Sch.	76
Orvosi székfű. <i>Matricaria Chamomilla</i> L.	77

	Oldal
<i>Fekete bodza. Sambucus nigra L.</i>	78
<i>Kökény Prunus spinosa L.</i>	79
<i>Gyöngyvirág. Convallaria majalis L.</i>	80
<i>Orvosi kankalin. Primula officinalis L.</i>	81
<i>Illatos ibolya. Viola odorata L.</i>	82
<i>Fehér akác. Robinia pseudoacacia L.</i>	83
<i>Tüdőfű v. pettyegetett gálma. Pulmonaria officinalis L.</i>	83
<i>Papsajt v. erdei mályva. Malva silvestris L.</i>	84
<i>Papsajt v. kereklevelű mályva. Malva neglecta W.</i>	85
<i>Utilapu v. utifű. Plantago lanceolata L.</i>	86
<i>Vidraelecke. Menyanthes trifoliata L.</i>	87
<i>Nagylevelű csalán. Urtica dioica L.</i>	88
<i>Aprólevelű csalán. Urtica ureus L.</i>	88
<i>Cickafarka. Achillea millefolium L.</i>	89
<i>Mezei árvácska. Viola tricolor L.</i>	89
<i>Foltos bürök. Conium maculatum L.</i>	90
<i>Mezei zsurló. Equisetum arvense L.</i>	91
<i>Apróbojtorján v. bojtorjános párló. Agrimonia Eupatoria L.</i>	91
<i>Májfű kökörcsin. Anemone Hepatica L.</i>	93
<i>Mezei v. leánykökörcsin. Anemone pulsatilla L.</i>	94
<i>Orvosi kanáltorma. Cochlearia officinalis L.</i>	95
<i>Orvosi füstike. Fumaria officinalis L.</i>	96
<i>Kerek repkény. Glechoma Hederacea L.</i>	97
<i>Szagos müge. Asperula odorata L.</i>	98
<i>Kakukfű. Thymus serpyllum L.</i>	99
<i>Vitézkosbor. Orchis militaris L.</i>	101
<i>Füleskosbor. Orchis maculata L.</i>	101
<i>Fehér zászpa. Veratrum album L.</i>	102
<i>Maszlagos nadragulya. Atropa Belladonna L.</i>	103
<i>Erdei fenyő. Pinus silvestris L.</i>	104
<i>Izlandi zuzmó. Cetraria Islandica Ach.</i>	104
<i>Arnika. Arnica montana L.</i>	105
<i>Kislevelű hársfa. Tilia ulmifolia Scop.</i>	106
<i>Nagylevelű hársfa. Tilia platyphyllos Scop.</i>	107
<i>Búzavirág. Centaurea Cyanus L.</i>	108
<i>Pipacs. Papaver Rhoeas L.</i>	109
<i>Ökörfarkkóró. Verbascum thapsiforme Sch.</i>	110
<i>Közönséges szarkaláb. Delphinium consolida L.</i>	110
<i>Piros rózsza. Rosa gallica L.</i>	111
<i>Beléndek. Hyoscyamus niger L.</i>	112
<i>Diófa. Juglans regia L.</i>	113
<i>Maszlag vagy redősirom. Datura Stramonium L.</i>	114
<i>Szarvasnyelvű fű. Scolopendrium vulgare L.</i>	115
<i>Egynyári szélfű. Mercurialis annua L.</i>	115
<i>Ezerjófű. Erythraea Centaurium L.</i>	116
<i>Fehér v. orvosi pemetefű. Marrubium vulgare L.</i>	117
<i>Fehér üröm. Artemisia absinthium L.</i>	117
<i>Kopasz porcika. Herniaria glabra L.</i>	117

	Oldal
<i>Vérehulló fecskefű.</i> <i>Chelidonium majus</i> L.	117
<i>Közönséges orbáncfű.</i> <i>Hypericum perforatum</i> L.	118
<i>Orvosi somkóró.</i> <i>Melilotus officinalis</i> L.	119
<i>Orvosi veronika.</i> <i>Veronica officinalis</i> L.	119
<i>Vadmajoranna.</i> <i>Origanum vulgare</i> L.	120
<i>Varádics aranyvirág.</i> <i>Tanacetum vulgare</i> L.	121
<i>Orvosi csikorka.</i> <i>Gratiola officinalis</i> L.	121
<i>Mocsári molyüző.</i> <i>Ledum palustre</i> L.	121
<i>Keserű pacsirtafű.</i> <i>Poligala amara</i> L.	121
<i>Tajtékzó szappanfű.</i> <i>Saponaria officinalis</i> L.	122
<i>Piros kenderkefű.</i> <i>Galeopsis Ladanum</i> L.	123
<i>Fekete üröm.</i> <i>Arthemisia vulgaris</i> L.	123
<i>Hasznos tisztesfű.</i> <i>Stachis recta</i> L.	123
<i>Édes cseresznye.</i> <i>Prunus avium</i> L.	124
<i>Konyhakömény.</i> <i>Carum carvi</i> L.	125
<i>Mételykóró.</i> <i>Oenanthe Phellandrium</i> Lam.	126
<i>Fekete áfonya.</i> <i>Vaccinium Myrtillus</i> L.	126
<i>Csipkerózsa.</i> <i>Rosa canina</i> L.	126
<i>Őszi kikerics.</i> <i>Colchicum autumnale</i> L.	127
<i>Anyarozs.</i> <i>Claviceps purpurea</i> Tull.	128
<i>Kapcsos korpafű.</i> <i>Lycopodium clavatum</i> L.	129
<i>Kék vagy katika sisakvirág.</i> <i>Aconitum napellus</i> L.	130
<i>Erdei pajzsika.</i> <i>Aspidium filix mas</i> Schw.	131
<i>Gyalog v. földi bodza.</i> <i>Sambucus Ebulus</i> L.	132
<i>Sóska borbolya.</i> <i>Berberis vulgaris</i> L.	133
<i>Varjútövisbenge.</i> <i>Rhamnus cathartica</i> L.	134
<i>Bírsalma.</i> <i>Cidonia vulgaris</i> Pers.	134
<i>Sárgatárnics.</i> <i>Gentiana lutea</i> L.	135
<i>Mestergyökér.</i> <i>Peucedanum Ostruthium</i> K.	136
<i>Homoki pirosító.</i> <i>Alcanna tinctoria</i> L.	137
<i>Piros földitök.</i> <i>Bryonia dioica</i> Jacq.	137
<i>Mezei katáng.</i> <i>Cichorium intybus</i> L.	138
<i>Macskagyökönke.</i> <i>Valeriana officinalis</i> L.	139
<i>Édesgyökér.</i> <i>Glycyrrhiza glabra</i> L.	140

III. Függelék.

<i>Körishogár.</i> <i>Lytta vesicatoria</i>	143
<i>Betűsoros magyar tárgymutató.</i>	145
<i>Betűsoros latin tárgymutató</i>	147

ELŐSZÓ A NEGVEDIK KIADÁSHOZ.

Alig egy esztendő alatt munkánk III. kiadása is teljesen elfogyott s szükségessé vált a IV. kiadás megjelentetése.

E IV. kiadás teljesen változatlan, mivel Olvasóink és szakembereink hozzánk beküldött kritikai megjegyzései semmi irányban változást nem óhajtottak s mi a magunk részéről sem láttunk okot a szöveg megváltoztatására.

A magunk és Olvasóink azon régi óhajának, hogy színes ábrákat nyújthassunk, ugyanazon okoknál fogva, mint az előző kiadás alkalmával, még ma sem tehetünk eleget.

Kérjük Olvasóink további szíves támogatását.

Budapest, 1922. év január havában.

A szerzők.

ELŐSZÓ A HARMADIK KIADÁSHOZ.

Munkánk harmadik kiadásának megjelenése bizonyítéka a munka közhasznosságának, de emellett bizonyítéka annak is, hogy a gyógynövénygyűjtés immár mint foglalkozási ág is közgazdasági életünkben számottevő tényezővé alakult.

A háború és a forradalmak által teremtett új helyzet, új társadalmi elhelyezkedést és új kereseti lehetőségek kutatását tette szükségessé. E körülmény magyarázza meg, hogy a nálunk eddig figyelemre alig méltatott kereseti ág: a gyógynövényekkel való foglalkozás lendületet nyert. Napról-napra emelkedő gyógynövénykivitelünk szintén bizonyítéka e közgazdasági ág fellendülésének.

Bár kezdetbeli eredmények nagyon szép reménnyel biztatnak, mégis, hogy e fontos közgazdasági ágat teljes mértékben kiaknázhassuk, még sok feladattal és nehézséggel kell megküzdenünk. Vadontermő gyógynövényeink legnagyobb része a kereskedelembe még nincs bevezetve, a növények minősítési kérdésének megoldása, a mesterséges szárítás tökéletesítése, erdőségeinknek e téren való racionálisabb kiaknázása: mindezen kérdések helyes megoldása az állami szerv hivatása.

A magunk részéről munkánk ez új átdolgozásával a gyűjtés szakszerű kivitelét óhajtottuk tökéletesíteni.

E törekvésünkben nagyban gátolt bennünket munkánknak az a szembetűnő hiánya, hogy az egyes növényekről színes ábrákat nem nyújthatunk. Sajnos, e technikai nehézségek ma még nem engedik meg, hogy e bajon segíthessünk, azonban igyekeztünk e hiányt az egyes növények lehető tökéletes és népies növénytani leírásával pótolni.

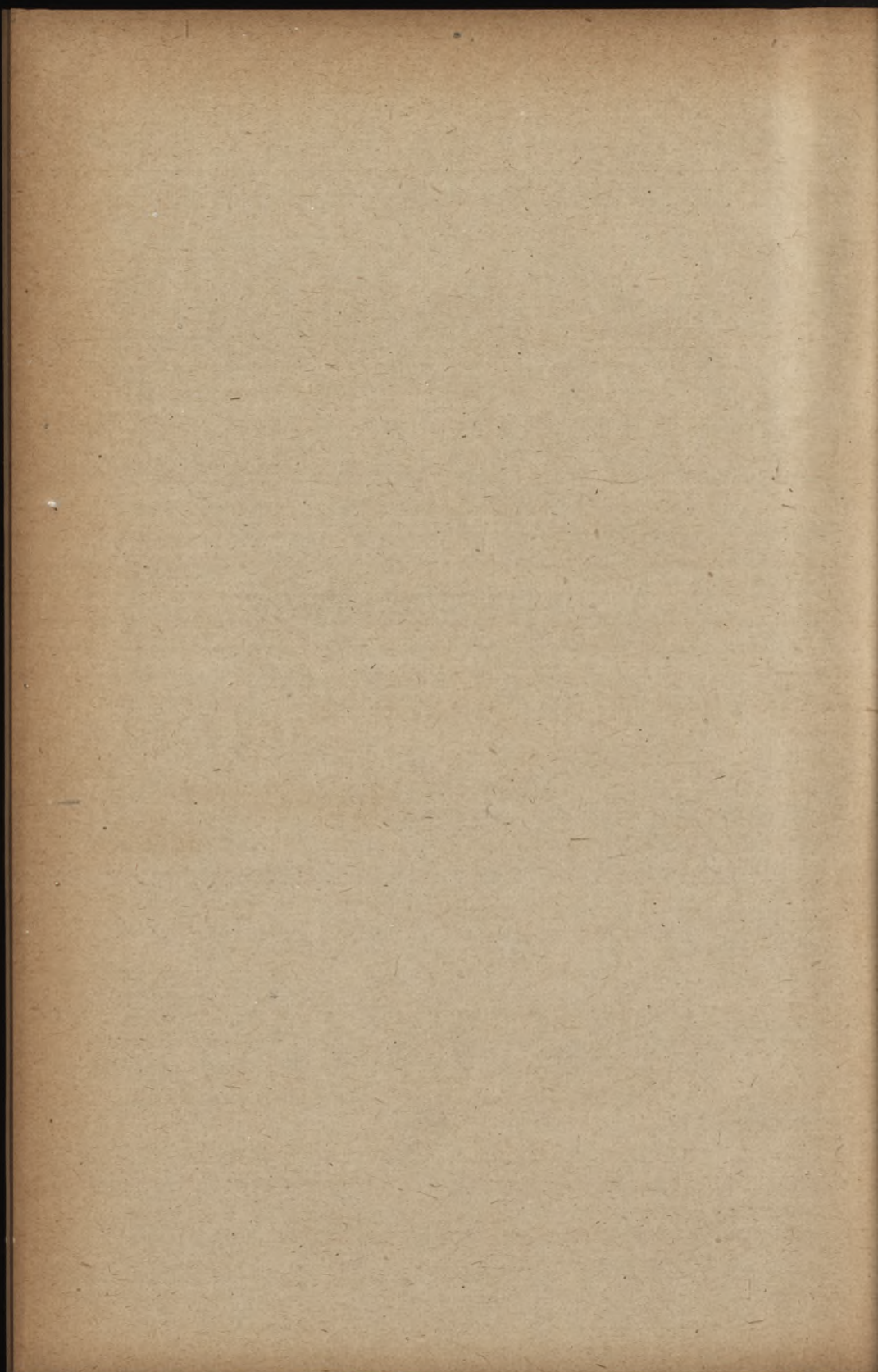
Olvásóinknak szíves támogatásaikért, melyeket hozzánk beküldött kritikai megjegyzéseikkel nyújtottak, őszinte köszönetet mondva, kérjük, hogy észrevételeiket a jövőben is közöljék velünk.

Végül őszinte köszönetünket fejezzük ki *szentiványi Szász Tihamér* úrnak, aki e harmadik kiadást sajtó alá rendezte.

1921. év tavaszán.

A szerzők.

I. ÁLTALÁNOS RÉSZ

1. A gyógynövénygyűjtésről általában.

A *gyógynövény* fogalma alatt azon növényeket értjük, melyeknek egyes részei (levél, mag, gyökér, virág stb.) gyógyértékű hatóanyagot tartalmaznak s így a gyógyszerészetben is használatosak. Ebből következik, hogy a kereskedelemben a vadontermő gyógynövények különböző részeit használjuk aszerint, hogy melyik részükben foglaltatik a legnagyobb mértékben, vagy legmegfelelőbb alakban a kívánt hatóanyag. A gyógyszerészetben használt száraz növényi és állati anyagokat „drog“-oknak nevezzük.

Ha valamely gyógynövény gyűjtését meg akarjuk kezdeni, előbb meg kell győződünk arról, hogy a gyűjtésre tervbe vett területen az illető növény *gyűjtésre érdemes nagyobb mennyiségben terem-e?*!

A gyógynövények gyűjtése ugyanis csak akkor fizetődik ki, ha bizonyos munkaidő alatt kellő mennyiséget tudunk szedni. Az olyan gyűjtőt, aki ezt figyelmen kívül hagyja az értékesítésnél nagy csalódás érheti, mert nem versenyezhet az eladásnál azon gyűjtővel, aki a növényeket könnyűszerrel nagy tömegben szedhette.

Első feladatunk tehát, a gyűjtés megkezdése előtt, hogy jól megismerjük ama város vagy község határának növényzetét, ahol gyűjteni akarunk.

Figyelembe kell vennünk továbbá, hogy az értékes gyógynövény mellett más rokonfajok is előfordulnak, amelyek kevésbé értékesek vagy sokszor értéktelenek. Mivel ezek a gyűjtendő növényeinkhez többé-kevésbé hasonlóak, figyelemmel kell lennünk, hogy együtt ne gyűjtsük, mert ezáltal árunk értékéből veszítene, esetleg hasznavehetetlenné lenne.

Hogy példát említsünk, így a jófajta nagylevelű és kislevelű hársfák mellett gyakoribb a csekélyebb értékű ezüst hársfa. A fekete-bodzán kívül megtaláljuk a gyalogbodzát, amelynek virágait nem használják. A jóillatú és becses székfűvirág mellett nagyszámban

fordulnak elő a hozzá hasonló különböző pipitérek, amelyek teljesen értéktelenek és ha a székfűvirággal együtt szedik, az egész árúkészletünk hasznavehetetlen.

Olyan esetekben, amidőn a növényt nem ismerjük biztosan, küldjük azt be a M. Kir. Gyógynövénykísérleti Állomáshoz (Budapest, II., Debrői-út 15.) vagy a M. Kir. Földművelésügyi Minisztérium Gyógy- és Ipari Növényforgalmi Irodájához (Budapest, IX., Lónyay-utca 7. sz.), ahol a szükséges útbaigazítást és felvilágosítást az arra hivatott szakemberek mindenkor megadják.

A növények gyűjtése alkalmával ügyeljünk arra is, hogy ne okozzunk gazdasági kárt vetések, ültetvények letiprása, fák, kerítések megrongálása által, mert ilyenkor az esetleg okozott kár nagyobb lehet, mint a gyűjtött növény értéke. A nagyobb mennyiségben történő gyűjtésnél a növényt a termőhelyén ne pusztítsuk ki teljesen, hanem hagyjunk megfelelő számban anyapéldányokat, esetleg az illető növény magvainak szétszórása által járuljunk hozzá a szaporításhoz (erre alkalmas pl. a nadragulya, ökörfarkkóró stb.) s ezáltal elérjük azt, hogy a következő években is találhatunk ugyanott növényeket.

Csak azon részeit gyűjtsük a növénynek, amelyre szükségünk van, ha tehát a földfeletti részeket használjuk, ne tépjük ki hiába a földben levő részeket, a gyökereket, a gumókat.

Fontos feladatunk a gyűjtés előtt még annak megállapítása, hogy az egyes gyógynövényekből milyen mennyiséget gyűjtsünk? mennyit tudunk eladni?! Némely gyógynövény nagy tömegekben kerül a világpiacra, ilyenek pl. a hársfa, székfűvirág, boróka, szappangyökér, melyeknél nem kell attól félnünk, hogy gondosan gyűjtött és szépen szárított árunkat nem tudjuk megfelelően értékesíteni. A legtöbb gyógynövélynél ellenben néhány száz vagy ezer méter-mázsa a kereslet és ha a nagykereskedők és gyárosok ezekből évi szükségletüket fedezték, az árút csak nehezen lehet elhelyezni.

Egyik évről a másikra pedig nem ajánlatos a gyógynövényeket eltenni, mert feltétlenül veszítenek értékükből, sokszor értéktelenné is lesznek. **Ezért a gyűjtés megkezdése előtt forduljunk mindenkor valamely gyógynövénykereskedőhöz, gyároshoz vagy gyógyszerészhez, kérdezvén, hogy az egyes cikkekből mily mennyiséget vesznek át,** vagy kérjünk tájékoztatást a Gyógy- és Ipari Növényforgalmi Irodától (Budapest, IX., Lónyay-utca 7.).

Poros országutak mentén földfeletti részeket ne gyűjtsünk, mert az ilyen helyen gyűjtött árú poros, homokos és ezáltal csekélyebb értékű.

A gyógynövények begyűjtése különféleképpen történik, aszerint, amint a növény földfeletti részét egészben vagy leveleit, esetleg

virágját, termését vagy gyökereit kell begyűjtenünk. Ép azért e fejezetben csak általános vonatkozású dolgokat mondhatunk el.

Igen fontos, hogy a gyógynövényeket vagy részeit akkor gyűjtsük be, amikor azokban a legtöbb hatóanyag van és amikor az legjobban tartható meg a drog részére. Ennek következtében fontos eladat a gyűjtési időnek és a nap szakának helyes megválasztása.

A gyűjtési időszak az egyes növényrészek szerint a következőkben állapítható meg:

a *leveleket* a növények virágzásakor vagy valamivel előbb kell gyűjteni;

a *virágokat* aznap, amidőn éppen felnyíltak, különben elhervadnak s részben lehullva értéktelenné lesznek;

a *terméseket* és *magvakat* éréskor, némely esetben közvetlen a teljesérés előtt kell begyűjteni, hogy a magvak ki ne peregjenek;

a *fűveket* (herbákat) rendszerint a virágzás kezdetekor gyűjtsük be,

a *gyökereket*, a *gyökértörzsöket* vagy *gumókat* rendszerint kora tavasszal vagy késő ősszel kell ásni, lehetőleg száraz időben.

Nem szabad a földfeletti részeket eső után — és általában mikor nedves a növény — begyűjteni, mert ily esetben a leggondosabb szárítás dacára is a levelek vagy virágok eredeti színüket elvesztik. Ezenkívül a nedves időben vagy nedvesen szedett növényi részek — éppen a nedvesség következtében — hatóanyagjukban is elváltoztasszenvednek. Ezért a gyógynövényeket a megfelelő időszakban legcélszerűbb a *reggeli órákban* begyűjteni, amikor a harmat már felszáradt.

A gyűjtés célszerű *gyakorlati kivitelét* a következőképen eszközöljük:

Gyökereknél és földben lévő szárazaknál. A gyökereket, gyökértörzsöket, gumókat és földben lévő szárazakat a földből úgy kell kiásni, hogy azok ásás közben meg ne sérüljenek. Az ásóval a növény körüli talajt megfelelő távolságban meglazítjuk s a gyökereket vagy földalatti szárazakat kiemeljük. A kiásott földalatti növényrészeket a hozzátapadt földtől, pizsoktól megtisztítjuk, majd megmossuk azokat és a szükség szerinti darabokra vágjuk, esetleg széthasogatva, felszeletelve szárítjuk meg. Azon gyökereknél, amelyeket csak hámozott állapotban értékesíthetünk, a külső vékony héjat (para) lekapartatjuk késsel.

A *kérgeket* kora tavasszal, virágzás és lombfejlődés előtt hámozzuk le az ágakról és a törzsekről, amidőn a növény még sok nedvességet tartalmaz.

Leveleknél. A leveleket vagy egyenként tépjük le a szárról és így szárítjuk meg, vagy a szárat töben levágva (nagyobb termelésnél kézzel vagy géppel kaszálva) az alsóbb, fonnyadt leveleket eltávolítjuk,

a többi leveleket pedig lefosztjuk vagy lecsipkedjük. Ezen lefosztás, természetesen begyűjtés után, otthon is elvégezhető. Mérges növények leveleit tanácsos a szabadban lefosztani, nehogy gondatlanság következtében az otthon eldobott szár veszedelemnek legyen okozója.

Virágok és virágzatoknál. A virágok és virágzatok rendszerint kocsány (virágszár) nélkül gyűjtendőek, mivel a rajtamaradt kocsány az árú szépségét s így kereskedelmi értékét rontja.

Terméseknél vagy magoknál. A terméseket, ha azok nagyobbak, egyenként kell leszednünk a növényről. Ha kisebb magokról van szó, úgy a növényt száraztól levágjuk (learatjuk), a magvakat a termésből kipereggetjük, vagy pedig rendes *cséplés* útján választjuk külön. A magvakat, valamint a terméseket az esetleges töredezett szárrészekről, idegen anyagoktól és szeméttől szitán vagy rostán való átpergetéssel, esetleg megfelelő szeleltetéssel szabadítjuk meg.

A füveknél. A füveket töben vágjuk le késsel vagy sarlóval, esetleg kaszával s így szárítjuk meg. Ügyelni kell arra, hogy a netán fonnyadt, beteg levelektől megtisztítsuk.

2. A gyógynövények szárítása.

A gyógynövényeket, illetve azok részeit csak megfelelő szárítás után lehet kereskedelmi értékessé tenni, mivel a nyers árú könnyen romlik és elrothad. *Ép ezért a begyűjtést gyorsan kell követnie a szárításnak.* A növényi részek helyes szárítása főfeltétele annak, hogy jó árút nyerjünk. A szárítás célja, hogy a növényi részekből a vizet eltávolítsuk, anélkül azonban, hogy a hatóanyagok változást szenvednének. A rosszul szárított árú a csomagoláskor és szállításkor — amidőn össze van sajtolva — megfűlled, megpenészedik s ez természetesen maga után vonja a hatóanyagok bomlását. A gyógynövények szárítása *természetes* vagy *mesterséges* úton történhetik.

A *természetes szárítást* a nap melegénél vagy árnyékos, de megfelelő szellős helyen eszközöljük. Hogy a szárítást napon vagy árnyékban végezzük-e, az függ az illető növényi rész természete és az időjárástól. Lombleveleket, melyeknek színére a napfény bontó hatással van, sohasem szárítunk napon. A virágok némelyikét lehet csak napos helyen szárítani.

A növények szárítására, ha kisebb mennyiségről van szó, különösebb berendezés nem szükséges. Azokat tiszta padláson teregetjük ki és a nap több szakában megforgatjuk.

Nagyobb gyűjtésnél megfelelő nagyságú szellős csürt vagy bármely deszkaépületet átalakíthatunk szárítóvá, úgy hogy polcokat építünk be, amelyekre a szárítókereteket helyezük rá. A szárító-

keretek bármilyen anyagból készülhetnek, így sás-, nád- vagy vesszőfonatból. Legcélszerűbb azonban két méter hosszú és egy méter széles fakereteket készíttetni, amelyeket ónozott drótfonattal húzzuk át.

A mesterséges szárítás ott válik szükségessé, ahol nagymennyiségű gyógynövényt rövid idő alatt kell szárítani. A mesterséges szárítók rendkívül előnyösek s dacára, hogy felállításuk meglehetősen költséges, rövid idő alatt kifizetődnek. Nedves időben növényi részeket vagy a növényeket sem gyűjteni, sem aratni ilyen nélkül nem lehet, mivel a szárítás lehetősége nincs biztosítva. Ez természetesen nagy idővesztést és sok esetben anyagi kárt is jelenthet. Mesterséges szárítókkal azonban függetleníthjük magunkat az időjárástól; mert ezekben nedves árút is tudunk szárítani. A szárítás menetét, a gyorsaságot, a hőfokot és szellőztetést célszerű berendezésekkel szabályozni lehet. A mesterséges szárítók felállítása mellett szól az a körülmény is, hogy ha azokat célszerűen használjuk ki, úgy a reájuk fordított költségek több oldalról megtérülnek. Így a mesterséges gyógynövény-szárítót — amikor arra a gyógynövényeknél szükségünk nincs — felhasználhatjuk zöldségek és gyümölcsfélék szárítására és aszalására. A szárított és aszalt gyümölcsöknek valamint zöldségeknek a kereskedelemben ma már nagy piaca van, minthogy a háború alatt ezek praktikus használhatósága közismertté lett. A mesterséges szárítók sok fajtája ismeretes. Főkéllékük az alkalmas fűtőtest és a kellő szellőztetés, mert tökéletes szárítás csak úgy jöhet létre, ha a kellő hőfokon kívül a képződött vízpárák elpárologtatására is gondot fordítunk. Különböző növényeknél, illetve növényi részeknél magasabb-alacsonyabb hőmérsékletre van szükség, ép ezért lényeges a hőmérséklet szabályozhatósága is. A jó szárító feltétele, hogy belsejében a hőmérséklet lehetőleg egyenletes legyen, különben megtörténik, hogy a szárítandó növényi részek egyik részen megpörkölődnek, míg ugyanakkor a másikon nedvesek maradnak. Épen az egyenletes hőmérséklet elérése végett ritkábban használnak olyan szárítókat, amelyeket közvetlenül kályhával melegítenek. Modernebb szárítóokban fűtésre meleg levegőt, vagy vízgőzt használnak. Legtökéletesebbek az ú. n. vacuum szárítók, melyeknél a szárítás ritkított levegőben történik. Ezáltal a víz párolgási hőmérséklete tetemesen alászáll. A vacuum szárítóból kikerült anyagok sokkal egyenletesebben vannak szárítva, mint bármely más készüléknél. A vacuum szárítók természetesen nagyobb tőkebefektetést igényelnek, mert a fűtésen kívül a levegő megritkítását előidéző légszivattyú hajtásáról is gondoskodnunk kell. Azonban ott, ahol a készüléket kellőképpen ki tudják használni, a költségesebb berendezés is kifizeti magát.

A szárítókészülékek úgyszólván napról-napra újabb és újabb formákban kerülnek piacra. Ép ezért, mielőtt valaki akár mesterséges, akár természetes szárítóberendezést akar felállítani, forduljon a Magy. Kir. Földművelésügyi Minisztérium Gyógy- és Iparnövény Irodájához ahonnan díjmentes felvilágosítást, esetleg tervrajzokat is kaphat.

Akár mesterségesen, akár természetesen akarunk szárítani, nagyon kell ügyelni arra, hogy a növényt túl ne szárítsuk. Ha a növényi rész a kellő száraz állományt elérte (melynek megállapítása a gyakorlat dolga), tovább szárítani nem szabad, mert különben hatóanyagában bomlást szenved.

3. A gyógynövények csomagolása.

A teljesen száraz árút az előrelátó termelő nem hagyja sokáig a padláson heverni, mert már idejében gondoskodott annak értékesítéséről. Hogy az árút a rendeltetési helyére való útjában minden értékcsökkenéstől megmentsük s hogy jó minősége kárt ne szenvedjen, nagy gondot kell fordítani azok csomagolására.

Csomagolás előtt az árút gondosan meg kell vizsgálni, hogy meggyőződünk arról, vajjon teljesen száraz-e s a hosszú úton nem fog-e megfűledni? Ha a legcsekélyebb mértékben úgy találjuk, hogy nem megfelelően száraz, inkább szárítsuk meg újból, sem mint penészedésnek, elértéktelenedésnek tegyük ki. Azokat a növényi részeket, amelyeket egész állapotban használnak — s amelyekről feltételezzük, hogy szállítás közben könnyen morzsolódnak —, ládába, dobozokba, nagyobb mennyiségeknél pedig lécekből vagy botokból összeállított ketrecekbe kell csomagolni. Mindezeket belülről rongyokkal, kemény papírlemezekkel, gyékénnyel vagy zsákszövevvel béleljük ki. Különösen azon árúkat kell papirossal jól bélelt ládában gondosan elzárva csomagolni, amelyek a levegő nedvességét könnyen magukba veszik (pl. virágok).

A kevésbbé törékeny növényi részeket vagy magvakat zsákokba csomagolhatjuk minden veszély nélkül.

Ha ezen általános tudnivalókat az egyes növények leírása keretében adott részletes utasításokkal egybevetjük, úgy a gyógynövényeket a célnak megfelelően készíthetjük elő a szállításra.

A csomagolással és szállítással kapcsolatban meg kell ismer-tessük az olvasóinkat az egyes növényrészek kereskedelmi elnevezésével is, hogy úgy az eladási, mint a szállítási okmányokban a megfelelő elnevezéseket alkalmazhassák.

A *levélárú* kereskedelmi neve: *folia*. Például a fehérmályva levele: *Folia Althaeae*. A borsosmentha levele: *Folia Menthae piperitae*.

A *virágokat* vagy a szíromleveleket a kereskedelemben *flores* néven jelölik. Például az ökörfarkkóró virágát: *Flores Verbasci*-nak nevezik. A kereskedelemben a virágzatokat is *flores* néven jelölik, pl. a hársfa virágzatát *Flores Tiliae*-nek, a székfű virágzatát *Flores chamomillae*-nek.

A növény egész földfeletti részét *herbának* hívják. Pl. az ezerjófű földfeletti része: *Herba Centaurii*.

A termést *fructus* néven jelölik, pl. a paprika termését *Fructus Capsicini*-nak.

A mag *semen* néven kerül a kereskedelembe, pl. a beléndek magva *Fructus Hyoscyami*.

A bogyókat és a bogyószerű terméseket *bacca*-nak nevezik, pl. a bodza bogyója *Bacca sambuci*.

A gyökerek *radix* néven ismeretesek, pl. a ziliz gyökere *Radix Althaeae*.

A kéreg kereskedelmi neve: *cortex*, pl. a kutyabenge kérge *Cortex Frangulae*.

Némely gyógynövénynél azonban ezektől eltérő elnevezéssel találkozunk, amelyek a részletes részben pontosan meg vannak említve.

4. Parlagon heverő területek betelepítése.

Az országban nagyon sok terület van, amely kiaknázatlanul parlagon hever, anélkül, hogy bármily jövedelmet hozna.

Hazánk közgazdaságának fellendítése s a gyűjtők anyagi boldogulása érdekében fontos volna, hogy lehetőleg minden hasznosítható terület be legyen telepítve és pedig olyanképen, hogy tekintetbe véve, ezen parlagon heverő területek talajminőségét és fekvését, ennek alapján kiválasztandók azon hasznos növények, amelyek az adott körülmények között a legjobban fognak tenyészni, anélkül, hogy különösebb gondozást igényelnének.

Vannak gyógynövények, melyek az országban előfordulnak, de csak szórványosan, úgy hogy ezen növények begyűjtése nagy nehézséggel és fáradsággal jár és ennél fogva legtöbb esetben ezek gyűjtésével nem foglalkoznak; vagy csak nagyon keveset. Az ily növényekkel kell a parlagon heverő területeket betelepíteni, miáltal azok jövedelmező területekké válnak.

Ilyen hasznosítható területek: a vasúti töltések, lejtős és dombos területek, erdők menti szabad területek (tisztások) futóhomokterületek (puszták) vizenyős és mocsaras területek stb.

A vasúti töltések talaja különböző szokott lenni, az ily területeket oly növényekkel kell betelepíteni, melyeknek különösebb talaj-

igényük nincs. Ilyenek: *Verbascum phlomoides*, *V. thapsiforme* (ökör-farkkóró), *Hyssopus officinalis* (izsóp), *Salvia officinalis* (orvosi zsálya), *Artemisia absinthium* (fehér üröm), *Lavendula vera*, *Pyrethrum cinerariaefolium* stb. Ezen felsorolt növények legnagyobb része elsőrendű mézelő növény is. Hasonló növényzettel telepíthetők be a lejtős és dombos területek, melyek más célra nem használhatók fel.

Erdők menti területek (tisztások) talaja rendszeren humuszban bővelkedő és nyirkos. Ezen területek betelepítésére alkalmas: pl. *Datura stramonium* (redőszírom, maszlag) *Hyoscyamus niger* (beléndek), *Valeriana officinalis* (macskagyökér). Az árnyékosabb helyeken (erdővágásokban) *Atropa belladonna* (nadrágulya), *Aconitum napellus* (sisakvirágú, farkasrépa), *Helleborus niger et viridis* (fekete és zöld hunyor), *Sambucus nigra* (bodza) stb. tenyészik.

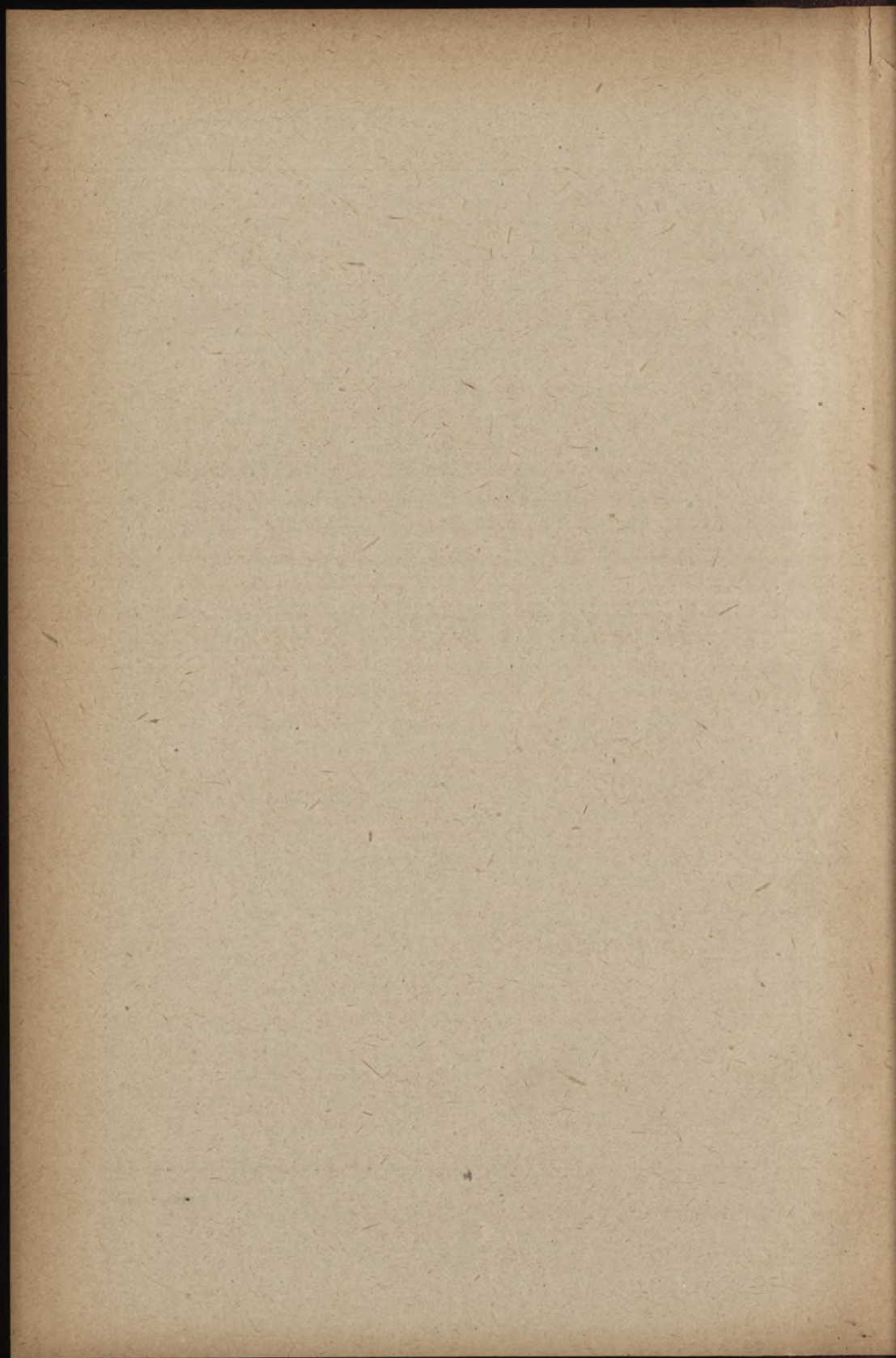
Futóhomokterületek, puszták betelepítésére alkalmas a *Gypsophila paniculata* (szappangyökér) stb.

Vizenyős rétek és egyéb nyirkos árkok mentén *Rhamnus frangula* (kutyabenge) tenyészthető sikerrel stb.

Mocsaras alacsony vízállású területeken jól tenyészik az *Acorus calamus* (orvosi kálmosgyökér) és a *Menyanthes trifoliata* (keserű vidrafű).

Mindezen növényeknél főleg csak az első betelepítés alkalmával van nagyobb munka, azután úgyszólván önmaguktól szaporodnak el a betelepített területen, és néhány év leforgása alatt legnagyobb-részüket oly tömegesen szaporodik el, hogy a gyűjtésen kívül úgyszólván más teendő nincs is velük.

II. RÉSZLETES RÉSZ

I. A vadontermő gyógynövények gyűjtési naptára.

A sorszám egyúttal az ábraszámot is jelzi.

Sor- és ábraszám	A növény neve	Begyűjtendő növényi rész	A növényrész kereskedelmi (drog) elnevezése
Kora tavasszal (márc.-ápr.) gyűjtendők:			
1	Orvosi ziliz*)	gyökér	Radix Althaeae
2	Tövises iglic*)	"	Radix Ononidis
3	Orvosi arkangyélika	"	Radix Angelicae
4	Foltos kontyvirág*)	gyökértörzs	Radix Ari
5	Közönséges bojtorján*)	gyökér	Radix Bardanae
6	Orvosi kálmos*)	gyökértörzs	Radix Calami vagy R. Acori
7	Gyermekláncfű*)	gyökér	Radix Taraxaci
8	Buglyas dercefű*)	"	Radix Saponariae hungaricae
9	Tarackbúza*)	tarack	Radix Graminis
10	Édesgyökerű páfrány	gyökértörzs	Radix Polypodii
11	Hasznos földi tömjén*) és Nagy földi tömjén*)	" és gyökér	} Radix Pimpinellae
12	Vérontó pimpó*)	gyökértörzs	
13	Piros ebszőlő*)	szár	Radix Tormentillae
14	Gyalogfenyőboróka	fa	Stipites Dulcamarae
15	Fehér fagyöngy	ágak	Lignum Juniperi
16	Fekete nyárfa	rügyek	Stipites Visci és lignum Visci
17	Martilapu	virág	Gemmae Populi
18	Kutyabenge	kéreg	Flores Farfarae
19	Fűzfa	"	Cortex Frangulae
20	Kocsányos és kocsányta'an tölgy	"	Cortex Salicis
			Cortex Quercus
Tavasszal (ápr.-jún.) gyűjtendők:			
21	Orvosi székfű	virágzat	Flores Chamomillae
22	Bodza	"	Flores Sambuci
23	Kökény	virág	Flores Pruni spinosae, Flores Acaeiæ germ.
24	Gyöngyvirág	"	Flores Convallariae
25	Orvosi kankalin	"	Flores Primulae
26	Szagos ibolya	"	Flores Violae
27	Ákácfa	"	Flores Robiniae Pseudoacaciae

*) Március-áprilisban vagy ősszel (október-novemberben) gyűjtendők.

Sor- és ábraszám	A növény neve	Begyűjtendő növényi rész	A növényrész kereskedelmi (drog) elnevezése
28	Pongyola pitypang	levél	Folia Taraxaci
29	Gyöngyvirág	"	Folia Convallariae
30	Tüdőfű	"	Folia Pulmonariae
31	Papsajt	"	Folia Malvae
32	Utlapu (Utifű)	"	Folia Plantaginis
33	Vidraelecke	"	Folia Trifolii Fibrini
34	Csalán	"	Folia Urticae
35	Cickafarka	"	Folia Millefolii
36	Szagos ibolya	"	Folia Violarum
37	Árvácska	leveles, virágos szár	Herba Violae Tricoloris
38	Foltos bürök	leveles szár	Herba Conii maculati
39	Mezei zsurló	leveles szár	Herba Equiseti
40	Apró bojtorján	"	Herba Agrimoniae
41	Májfű kökörcsin	"	Herba Hepaticae
42	Mezei kökörcsin	"	Herba Pulsatillae
43	Orvosi kanáltorma	"	Herba Cochleariae
44	Orvosi füstike	"	Herba Fumariae
45	Kerek repkény	"	Herba Hederae terrestris
46	Szagos müge	"	Herba Asperulae
47	Kakukfű	"	Herba Serpylli
48	Kosbor	gumó	Tubera Salep
49	Fehérsásza	gyökértörzs	Radix Veratri
50	Maszlagos nadragulya	gyökér	Radix Belladonnae
51	Erdei fenyő	fiatal ágvégek	Turiones Pini
52	Izlandi zuzmó*)	telep	Lichen Islandicus

Nyáron (június-szept.) gyűjtendőek:

53	Árnika	virágzat	Flores Arnicae
54	Hársfa	"	Flores Tiliae
55	Kék búzavirág	virágszirom	Flores Cyani
56	Cickafarka	virágzat	Flores Millefolii
57	Papsajt	virág	Flores Malvae
58	Pipacs	szíromlevelek	Flores Rhoeados
59	Ziliz	virág	Flores Althaeae
60	Ökörfarkkóró	"	Flores Verbasci
61	Közönséges szarkaláb	"	Flores Calcatrippae
62	Piros rózsza	szíromlevelek	Flores Rosarum
63	Árnika	levél	Folia Arnicae
64	Beléndek	"	Folia Hyoscyami
65	Diófa	"	Folia Juglandis
66	Nadragulya	"	Folia Belladonnae
67	Redőrszirom	"	Folia Stramonii
68	Szarvasnyelvűfű	"	Folia Scolopendrii
69	Ziliz	"	Folia Althaeae
70	Egynyári szélűfű	leveles, virágos szár	Herba Mercurialis
71	Cickafarka	"	Herba Millefolii
72	Ezerjófű	"	Herba Centaurii
73	Fehér pemetefű	"	Herba Marrubii albi
74	Fehérüröm	"	Herba Absynthii
75	Kopasz porcika	"	Herba Herniariae

*) Tavasztól ősziig gyűjthető.

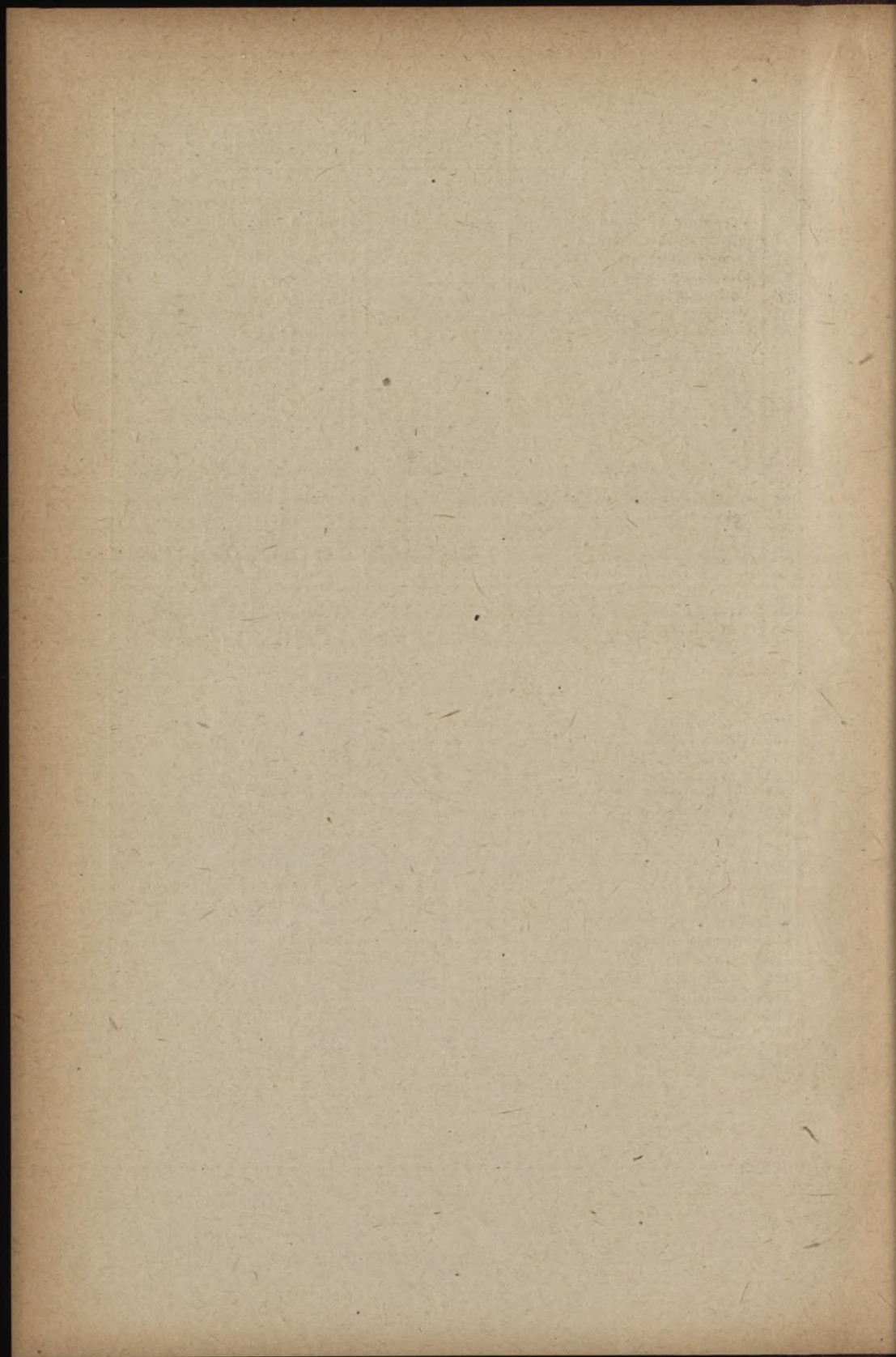
Sor- és ábraszám	A növény neve	Begyűjtendő növényi rész	A növényrész kereskedelmi (drog) elnevezése
76	Vérehulló fecskefű	leveles, virágos szár	Herba Chelidonii
77	Közönséges orbáncfű	"	Herba Hyperici
78	Orvosi somkóró	"	Herba Meliloti
79	Orvosi veronika	"	Herba Veronicae
80	Vadmajarálna	"	Herba Origani
81	Varádics aranyvirág	"	Herba Tanaceti
82	Orvosi csikorka	"	Herba Gratiolae
83	Mocsári molyűző	"	Herba Ledi palustris
84	Keserű pacsirtafű	"	Herba Polygalae amarae
85	Tajtékzó szappanfű	"	Herba Saponariae
86	Kenderkefű	"	Herba Galeopsidis
87	Feketeüröm	"	Herba Artemisiae
88	Tisztesfű	"	Herba Sideritidis
89	Cseresznye és meggy	gyümölcszár	Stipites Cerasorum
90	Konyhakömény	termés	Fructus (Semen) Carvi
91	Mételykóró borgyökér	"	Fructus Phellandrii
92	Feketeáfonya	"	Fructus (baccae) Mytilorum
93	Csipkerózsa	"	Fructus Cynosbati
94	Diófa	zöld terméshéj	Cortex nucum Juglandis
95	Ószi kikerics	mag	Semen Colchici
96	Anyarozs*)	gomba	Secale cornutum
97	Korpafű	spóra	Lycopodium
98	Kék sisakvirág	gumó	Tubera Aconiti
99	Ószi kikerics	"	Tubera Colchici

Osszel (szept.-nov.) gyűjtendők:

100	Redősirom	mag	Semen Stramonii
101	Erdei pajzsika	gyökértörzs	Rhizoma Filicis maris
102	Gyalogfenyőboróka	termés	Baccae Juniperi
103	Feketebodza	"	Baccae Sambuci
104	Gyalogbodza	"	Baccae Ebuli
105	Sóskaborbolya	"	Baccae Berberidis
106	Varjútővisbenge	"	Baccae Rhamni catharticae
107	Birsalma	mag	Semen Cydoniae
108	Beléndek	"	Semen Hyoscyami
109	Tölgyfa	makk	Fructus (Glandes) Quercus
110	Árnika	gyökér	Radix (Rhizoma) Arnicae
111	Tárnics**)	"	Radix Gentianae
112	Mestergyökér**)	"	Radix Imperatoriae
113	Pirosító**)	"	Radix Alcantae
114	Feketeüröm**)	"	Radix Artemisiae
115	Földi tök**)	"	Radix Bryoniae
116	Csikorka**)	"	Radix Gratiolae
117	Katáng**)	"	Radix Cichorii
118	Macskagyökönke**)	"	Radix Valerianae
119	Édesgyökér**)	"	Radix Liquiritiae

*) Rozskalászon élősködő gomba.

**) Október-november vagy március-áprilisban gyűjtendők.

II. A KERESKEDELMI ÁRÚT (DROGOT)
KÉPEZŐ NÖVÉNYRÉSZEK

TÁBLÁZATOS LEÍRÁSA

1. Kora tavasszal (március—

Sor- és ábraszám	Az árú (drog) kereskedelmi és magyar neve	A n ö v é n y		Terem
		növénytani neve	magyar neve	
1	Radix althaeae. Zilizgyökér.	Althaea officinalis L.	Orvosi ziliz, mahola, mázola, lágy- vagy fehér-mályva.	Az ország északi részeinek kivételével mindenütt folyók, tavak, árkok mentén, nedves réteken.
2	Radix ononidis. Iglicgyökér.	Ononis spinosa L.	Tővises iglic, eke-akadály, ekenyűg, eketarlófü, gerlicetővis, glicetűsök, gélicetővis, kecskezanót, macskatővis, ökörgűzs, tővises iglic.	Az ország középső és nyugati részén legelő-kön, pusztákon, utak mentén fordul elő.
3	Radix Angelicae. Angyalgyökér.	Archangelica officinalis Hoffm.	Orvosi arkangyélíka.	A Tátrában és a keleti havasokban vizesek, patakok mentén, szakadékos helyeken.
4	Radix Ari. Árongyökér.	Arum maculatum L.	Foltos kontyvirág, Áronszakáll, Áronvessző, borjúlábfü, borsos baraboly, német gyömbér, súlyfü.	Árnyékos erdőkben mindenütt található.
5	Radix bardanae. Bojtorján-gyökér.	Arctium Lappa L. A. minus Bernh. A. tomentosum Mill.	Közönséges, kis és pókhálós bojtorján, bozogáncs, keserű lapu.	Utak szélén, parlagon, rossz talajon.

április) gyűjtendő növények.

Gyűjtési idő	A gyűjtendő növényrész (drog) leírása	Megjegyzés
Amidőn a fagy elmúltával ázni lehet, február végétől március közepéig vagy ősszel (szeptember—november).	A gyökér gyűjtendő, melynek tetejét az elhalt szárképletek borítják. A főgyökér 1—2 arasznyi hosszú, belőle ujjnyi vastag mellékgyökök indulnak ki. A gyökök kívül barnás-szürkék, belül fehérek vagy halványsárgák, megszáradás után lisztesek. Jellemző enyhe szagú, nyálkás, édeses ízűek. (Lásd még 59. és 69. sz. alatti táblázatot.)	A főgyökeret, ha odvas, nem használjuk. A gyökerekről a parát lekaparjuk, a gyökereket széthasítjuk és meleg helyen gyorsan megszáritjuk. Hazánkban leginkább a kis virágú és mélyebben karélyos levelű <i>A. micrantha</i> Wiesb. fordul elő vadon.
"	Gyűjtendő a 40—50 cm hosszú, 1—2 cm vastag gyökér, mely alig ágazik el, külseje sötét barnás-szürke, szabálytalanul összenyomott, barázdált vagy csavardott. Belseje szürkés-sárga. Jellemző gyenge szagú, fanyarédeses ízű.	Ne gyűjtsük helyette a kellemetlen szagú Búzós iglicet (<i>O. hircina</i> Jacyn).
"	Gyűjtendő a gyökértörzse, mely mintegy 8 cm hosszú, 5 cm széles, tetején elhalt levelek maradványai vannak, gyakran gyűrűzött. Belőle számos, kb. kisujjnyi vastag, 20—30 cm hosszú mellékgyökér ered. A gyökérzet kívül szürkés-barna, belül sárgás-fehér. Illata erős fűszeres, íze fűszeres, édeses keserű.	Ne gyűjtsük az elterjedt Erdei angelikát (<i>Angelica silvestris</i> L.). Ennek gyökérzete sokkal kisebb, szürkébb és kellemetlen szagú. (Csak a kétéves növény gyűjtendő.)
"	Gumós gyökértörzset vagy szétvágjuk, vagy meghámozzuk és úgy szárítjuk meg. Kívül barnás-szürke, belül szürkés-fehér. Íze friss állapotban csípős, szárítva nyálkás, kellemetlen. Ez képzi a drogot.	
"	Gyűjtendő a 30—40 cm hosszú, 1—2 cm vastag karóalakú gyökér. Kívül szürkés-barna, belül szürkés-fehér. Szaga friss állapotban jellemző erős, száraz állapotban majdnem szagtalan. Íze keserű, nyálkás.	

Sor- és ábraszám	Az árú (drog) kereskedelmi és magyar neve	A n ö v é n y		Terem
		növénytani neve	magyar neve	
6	Radix Calami. Radix Acori. Kálmosgyökér.	Acorus Calamus L.	Orvosi kálmos.	Mocsarakban, vizesekben, álló vizekben szór- ványosan az egész or- szágban.
7	Radix Taraxaci. Pitypang- gyökér.	Taraxacum officinale Wig.	Gyermekláncfű, pongolya pitypang, barátfű, békavirág, oroszlánfog, pimpó, tejes fűvirág.	Mezőkön, legelőkön, füves helyeken min- denütt.
8	Radix saponariae hungaricae. Magyar szap- panggyökér.	Gypsophila paniculata L.	Buglyos derceffű, fátyolvirág.	Vasúti töltések mentén, lazább homokon, főleg a homokbuckákban az Alföldön. A domb- vidéken ritkább.
9	Radix graminis. Fűtarack.	Triticum repens L.	Tarackbúza, búza- perje, ebgyógyító pázsit.	Szántóföldön, kertek- ben, mezőkön, utak mentén előforduló gyomnövény.
10	Radix polypodii. Kőgyökér.	Polypodium vulgare L.	Közönséges édes- gyökerű páfrány, édesgyökerű kőmész.	Árnyékos sziklákon, erdőkben hazánk egész területén.
11	Radix pimpinellae Földi tömjén- gyökér.	1. Pimpinella Saxifraga L. és 2. P. magna L.	1. Hasznos földi tömjén, rákfark, bábafű, Csabaire, évfű. 2. Nagy földi tömjén.	Szikár mezőkön, utak, erdők szélén.
12	Radix Tormentillae. Vérontó pimpó gyökere.	Potentilla Tormen- tilla Schrank. (P. erata Hampe, P. silvestris Nek.)	Vérontó pimpó, felálló timpó, vér- fű, vérhúsgyökér.	Ritkás erdőkben, mezőkön, főképpen nedves helyeken, hegyvidékeken.

Gyűjtési idő	A gyűjtendő növényrész (drog) leírása	Megjegyzés
Amidőn a fagy elmúltával ásní lehet, február végétől március közepéig, vagy ősszel (szep-tember—november).	Az árút a húsos gyökértörzs szolgáltatja. Ez 25—30 cm hosszú, 1—3 cm átmérőjű, lapított, friss állapotban zöld vagy vese-s, száraz állapotban barna. Felső oldalán ékalakú levélripacsok, alsó oldalán zégzugos vonalban elhelyezve vékony, fehér mellékgyökerek vagy ezek sebhelyei láthatók. Belseje piszkos-fehér színű. Illata jellemző, íze keserű, fűszeres.	A sárga nőszirm (Iris Pseudoacorus) ugyanilyen helyeken fordul elő. Ennek gyökértörzse belül rózsaszínű és nem illatos. (Csaka kétéves növény gyűjtendő.)
Gyűjtendő március elején, mielőtt virágzik, vagy ősszel.	A kereskedelembe gyökerét keresik, mely 30—40 cm hosszú, 1—3 cm vastag, leginkább egyszerű, ritkán elágazó, friss állapotban világos sárgás-barna, szárítva sötét szürkés-barna. Száraz állapotban, hosszanti irányban erősen ráncos. Teteje rendszerint több fejű, keresztmetszete sárga.	
Március havában vagy ősszel.	Gyökere $1\frac{1}{2}$ —1 m hosszú, 2—3 ujjnyi vastag, rendszerint 1—2 ágra ágazik el. Külsőjét sárgás-barna, ráncos para borítja, belseje halványsárga, száraz állapotban törékeny.	Rendszerint meghámozva és felszeletelve szárítják.
"	Használatos része a földalatti tarackja, mely 1—2 arasznyi hosszú, 3 mm vastag, hengeres, sárga, belül üreges.	A vékony mellékgyökerektől és hárttyás hüvelyektől megtisztítva szárítandó.
Kora tavasszal (márciusban).	Gyűjtendő az arasznyi hosszú, kisujnyi hosszú gyökértörzsek, mely kívül világos-barna, belül zöldes-fehér színű, íze előbb édes, utóbb kesernyés, kellemetlen.	A gyökerektől és levelektől megtisztítva szárítjuk.
Márciusban vagy ősszel.	A drogot képező gyökértörzs tetején a szár maradványait látjuk. Kevésbé vagy egyáltalán nem elágazó. Kívül sárgás-szürke, gyűrűzött, hosszirányban ráncos.	
"	Gyökértörzse 10 cm hosszú, 3 cm vastag, göcsösen egyenetlen felületű, barna, sok mélyedéssel. Belseje vese-s. Ez képezi a drogot.	A vékony gyökereket a gyökértörzsről eltávolítjuk és csak az utóbbit szárítjuk meg.

Sor- és ábraszám	Az árú (drog) kereskedelmi és magyar neve	A növény		Terem
		növénytani neve	magyar neve	
13	Stipites Dulcamarae. Ebszőlő szára.	Solanum Dulcamara L.	Piros ebszőlő, keserűdes csucsor, zolna, víziszló, juszalag, kalina, mellfű, temondádfű.	Árkok mentén, nyirkos cserjékben, füzesekben.
14	Lignum juniperi. Boróka fája.	Juniperus communis L.	Gyalogfenyő-boróka, borsika-fenyő, töviskes-fenyő, kormakék.	Erdőkben, homokos területeken, szórványosan az egész országban.
15	Stipites visci. Lignum visci. Fagyöngy szára és fája.	Viscum album L.	Fehér fagyöngy, enyvbogyó, lép, gyöngyös madárlép.	Az ország hegyvidékén az erdei és gyümölcs-fákon élőködik.
16	Gemmae populi. Nyárfarügyek.	Populus nigra L.	Feketenyár, feketejegénye, topolyafa.	Vizek partján, erdők szélén, utak mentén.
17	Flores Farfarae. Martilapuvirág.	Tussilago Farfara L.	Martilapu, lókörműfű, farkastalpú fű, szamárköröm, szatyú, tyúkvirág.	Agyagos talajon, partok mentén az egész országban.
18	Cortex Frangulae. Kutyabenge kérge.	Rhamnus Frangula L.	Kutyabenge, ebsefa, büdös cseresznye, feketeéger, harasztfa, varjúhágó.	Árnyas, nedves erdőkben, patakok mellékén szórványosan.
19	Cortex salicis. Fűzfakéreg.	Salix alba L. S. fragilis L. Salix purpurea L.	Fehér- v. ezüstös fűz, csörge v. törékeny fűz, csigolyafűz.	Patakok, árkok, folyók mentén, vizenyős réteken.
20	Cortex Quercus. Tölgyfakéreg.	Quercus Robur L. és Qu. sessiliflora Salisb.	Kocsányos tölgy és kocsánytalan tölgy.	Az egész ország erdeiben.

Gyűjtési idő	A gyűjtendő növényrész (drog) leírása	Megjegyzés
Kora tavasszal vagy ősszel.	A szára, mely a drogot adja, 4—8 mm vastag, hosszában csikolt vagy barázdált, zöldes-barna, fénylő, felületén paraszemölcsökkel és levélripacsokkal, belül gyakran üreges.	Csak a fiatal, legfeljebb hároméves ágak használhatók. A vastagabb ágakat hosszirányban széthasítva előbb szellős, később langyos helyen szárítjuk.
Télen és tavasszal gyűjthető.	Úgy a törzs, mint az ágak és a gyökerek fája használható. A szíjácsfa fehér, a geszt vereses színű.	A kérget lehántva, a fát feldarabolva megszáritjuk.
"	Úgy a fiatal, valamint az idősebb szárképleteket használják.	
Kora tavasszal, mielőtt a rügyek kifeslenek.	A drogot képező nyárfarügyek hegyes kúpalakúak, kb. 2 cm hosszúak, fénylő barnák, illatos gyantával fedettek. A rügypikkelyek cserépfedélszerűen fedik egymást.	
A virágok kinyílásakor.	A drogot a növény levele szolgáltatja.	
A levelek fejlődése előtt.	A kéreg 1—20 mm vastag, kívül zöldes-barna vagy zöldes-fekete és rajta sok paraszemölcs látható. Belseje sárgás-barna vagy sárgás-veres.	A vastagabb ágakat levágjuk, a kérget lehántjuk és megszáritjuk. A fát lőpor készítésére használják.
Február végén, március elején.	A kéreg 1 mm vastag, kívül barna vagy zöldes, síma, belül sárga vagy barnaszínű. Ezt gyűjtik.	A fiatalabb ágakról gyűjtjük, amelyek még símák.
Március—április	A fiatal ágakról való kéreg kívül síma, fénylő, szürkés barnaszínű, belül világosbarna vagy barnás-veres, hosszirányban csikolt. Vastagsága 1—4 mm.	Az idősebb ágakról való kéreg, amely vastag, repedezett, gyógyszerári célra nem használható.

2. Tavasszal (április—június)

Sor- és ábraszám	Az árú (drog) kereskedelmi és magyar neve	A n ö v é n y		Terem
		növénytani neve	magyar neve	
21	Flores Chamomillae. Székfűvirág.	Matricaria Chamomilla L.	Orvosi székfű, szik- virág, kiskamilla, anyafű.	Parlagokon, utak men- tén, dűlőkön, köz- ségek körül, a szikes alföldön nagy terüle- teket borít.
22	Flores Sambuci. Bodzavirág.	Sambucus nigra L.	Fekete- vagy fái bodza.	Ritkás erdőkben, irtá- sokban, erdőszélén. Sok helyen ültetett kerti fa vagy bokor.
23	Flores Pruni spinosa. (Flor. Acaciae ger- manicae.) Kökényvirág.	Prunus spinosa L.	Kökény, boronafa, ekeakadály.	Erdők, utak, szakadé- kok szélén, vízmosá- sok mentén.
24	Flores Convallariae. Gyöngyvirág.	Convallaria majalis L.	Májusi gyöngy- virág, kakukvirág, szelence.	Főleg lombos erdők- ben, cserjések szélén, irtásokban.
25	Flores Primulae. Kankalinvirág.	Primula officinalis (L) Jacq.	Orvosi kankalin, égikincs, kacinka, kásavirág, sárga- kikerics, kulcsvirág.	Erdős, cserjés domb- vidéken, kaszálókon.
26	Flores violarum. Ibolyavirág.	Viola odorata L.	Illatos ibolya, fácsinka, tavaszi viola.	Cserjésekben, erdők szélén, kertekben ültetik.
27	Flores Robiniae. (Flores Acaciae robiniae.) Ákácfavirág.	Robinia Pseudacacia L.	Fehérákác, kö- körnifa, koronafa, magyarfa.	Hazánkban mindenütt ültetik.

gyűjtendő növények.

Gyűjtési idő	A gyűjtendő növényrész (drog) leírása	Megjegyzés
Májustól június végéig	A drogot a kocsánytalan, félig nyílt virágzat szolgáltatja.	Ne tévesszük össze a hozzá hasonló pipitérekkel. Ezeknél a vacok belül tömött és vacokon apró szálas pelyvapikkelyek vannak.
Május végétől július elejéig	A virágzatot gyűjtésnél lehetőleg rövid kocsányokkal vágjuk le, azután a vastagabb kocsányokat és szárazakat eltávolítjuk. Szármentes árút is keresnek, amelyet úgy állítanak elő, hogy a száraz virágokat egy rostán lemorzsolják.	Csak napos, száraz időben gyűjtendő, amikorra a harmat már felszáradt.
Március—április	A fehér virágok gyűjtendők. A kocsányok kopaszok. A csészelevelek tompák vagy hegyesek.	
Május—június	A virágok egy oldalra laza fürtben lecsüngők, harangalakúak, fehérek, erős és kellemes illatúak.	
Április—május	A virágok képezik a drogot. Csészéje felfúvódott, valamivel rövidebb, mint a pártá csőve, fogai tojásdadok és kihegyezettek. A pártá karimája tojássárga színű és tányéralakú, torka narancsszínű. Illata kellemes.	
Március—április	A virágok képezik a drogot. A csésze öble hegyesszögű. Pártája ötszirmú, egyik rövid és tompán végződő sarkantyúval, violaszínű, ritkán fehér. Illata igen kellemes. Bibéje kampósan görbült.	
Május—június	A virágai, melyek nagy csüngő fürtökben fejlődnek, fehérek, illatosak, képezik a drogot.	

Sor- és ábratám	Az árú (drog) kereskedelmi és magyar neve	A n ö v é n y		Terem
		növénytani neve	magyar neve	
28	Folia Taraxaci. Pitypang levele.	lásd a 7. sz. drogot és ábrát.		
29	Folia Convallariae. Gyöngyvirág levele.	lásd a 24. sz. drogot és ábrát.		
30	Folia Pulmonariae. Tüdőgálna levele.	Pulmonaria officinalis L.	Tüdőfű, pettyegetett gálna, darázs- vagy dongóvirág, emberképi fű, méhvirág, tüdőőr.	Erdőkben, árnyékos helyeken.
31	Folia Malvae. Papsajt levele.	Malva sylvestris L. és Malva neglecta Wallr.	Papsajt, erdei mályva, nagy papsajt és kereklevelű mályva, apró mályva.	Utak mentén, parlagokon, művelt talajon, erdők szélén.
32	Folia Plantaginis. Utilapu levele.	Plantago lanceolata L.	Lándzsás, keskenylevelű útilapu, kígyónyelvfű.	Szikár mezőkön, kaszálókon, a síkságon és a hegyvidéken.
33	Folia Trifolii fibrini. Vidraelecke levele.	Menyanthes trifoliata L.	Vidraelecke, keserű vidrafű, bolyhos virág, keserű háromlevelű fű, keserű lóhere.	Szórványosan árkokban, vizenyős, zsombékos réteken.
34	Folia Urticae. Csalánlevél.	Urtica dioica L. és Urtica Urens L.	Nagy-, kétlaki csalán és apró csalán.	Parlagokon, utak szélén, irtásokban, erdőkben, parlagokon, lakások körül.
35	Folia Millefolii. Cickafark levele.	Achillea millefolium L.	Közönséges cickafark, egérfarkú fű, ezerlevelű fű.	Utak szélén, mesgyéken, mezőkön, gyepük és erdők szélén.

Gyűjtési idő	A gyűjtendő növényrész (drog) leírása	Megjegyzés
Április—május	Levele, mely a drogot adja, mind tőlevél, 10—30 cm hosszú, puha, fényes, kacuros, öblösen fogazott vagy osztott.	
Május—június	Két-három tőlevele van, ezek kerülékesek, hegyesek, épszelűek, kopaszok, párhuzamoserezetűek. Ritkán keresett drog.	
Április—június	Levelei gyűjtendőek. Tőlevelei szívidomúak vagy tojásdad lándzsások, szíves vállúak vagy hirtelen nyélbe keskenyedők, gyakran fehéren foltosak. Szárlevelei ülők, a legfelsők kissé lefutók, merev sertékkal és mirigyszőrőkkel borítottak.	
Május—szeptember	Levelei gyűjtendőek. A levél nyele barázdás, szőrös. A levél lemeze vesealakú, kerek. Az erdei mályva lemeze nagyobb (6—10 cm), a kereklevelűé kisebb, az erdei mályvánál a karélyok hegyesek vagy tompák, a kereklevelűnél lekerekítettek, mindkettőnek a szélén hegyes csipkefogak vannak.	Az erdei mályva levelei szebb árút adnak, mert nagyobbak.
Május—július	Levelei, amelyek a drogot adják, keskeny lándzsások, 30—40 cm hosszúak és legfeljebb 3.5 cm szélesek, többnyire 3—5 érűek, épek vagy aprón fogasok, kopaszok vagy szőrösök.	
Május—június	Levelei, amelyek gyűjtendőek, hosszú-nyelűek, hármásával ujjasan összetettek, a levélkéik visszas tojásdadok vagy kerülékesek, épek vagy gyengén hullámos szélűek.	
Május—június	A levelek képezik a drogot. A nagy csalán levelei szíves tojásdadok, kihegyezettek, az apró csalán levelei tojásdad kerekűek. Mindkettőé durván fűrészszélű.	
Május—június	Levelei, melyek a drogot adják, változó állásúak, kétszer-háromszor szel-dettek. Az alsó levelei nyelesek, a felsők ülők, a szárat félig átölelők.	

Sor- és ábratár	Az árú (drog) kereskedelmi és magyar neve	A n ö v é n y		Terem
		növénytani neve	magyar neve	
36	Folia violarum. Ibolyalevél.	lásd a 26. sz. drogot és ábrát.		
37	Herba violae tricoloris. Árvácska füve.	Viola tricolor L.	Mezei árvácska, Szt. Háromság vi- rága, papszakáll, császárvirág, macska szeme.	Mezőkön vetések kö- zött, parlagokon, erdők szélén az egész országban.
38	Herba conii. Bürök füve.	Conium maculatum L.	Foltos-, бүдös-, mocskosbürök.	Utak szélén, parla- gokon, kertek mellett.
39	Herba equiseti. Surló füve.	Equisetum arvense L.	Mezei surló, béka- láb, kannamori fű, farkfű, sikár tál- mosófű, zsurló.	Árkok szélén, homo- kos, agyagos, nedves réteken.
40	Herba Agrimoniae. Apró bojtorján füve.	Agrimonia Eupatoria L.	Bojtorjános párló, királynéasszony káposztája. Apró bojtorján.	Utak mentén, cserjé- sek, erdők szélén.
41	Herba Hepaticae. Májfű.	Anemone Hepatica L.	Májfű kökörcsin, ökörsem, mogyoró- aljfű.	Hegyes, dombos vi- déken, árnyas erdők- ben, főleg mészkövön.
42	Herba Pulsatillae. Kökörcsin füve.	Anemone Pulsatilla L.	Mezei vagy Leánykökörcsin.	Gyepes hegyoldalokon.
43	Herba Cochleariae. Kanáltorma füve.	Cochlearia officinalis L.	Orvosi kanáltorma. Kalánfű.	Sziklagörgetegen, pa- takok, források men- tén, a tátrai alhavasi tájon. Néhol ter- mesztik.

Gyűjtési idő	A gyűjtendő növényi rész (drog) leírása	Megjegyzés
Április—május	Levelei gyűjtendők, ezek kerekdeden tojásdadok, mélyen szívesek; rövidszőrűek. Pálhái tojásdad lándzsásak, szélén kopaszok, legfeljebb a csúcson kissé pillásak.	
Májustól októberig a virágok kinyílásakor	A drogot a növény virágos, leveles szára szolgáltatja.	Hazánkban a vadárvacskának sok fajtája van. A leggyakoribbak közé a mezei árvácska, a <i>Viola arvensis</i> Murr. tartozik.
Május végétől július közepéig a teljes virágzás előtt	A drogot a növény földfeletti része szolgáltatja.	A vastagabb szárképleteket dobjuk el. Óvatosan gyűjtendő, mert igen mérges.
Május—július	A drogot a növény földfeletti része szolgáltatja.	
Június—július	Az egész növény szőröktől érdes és borzas. A földfeletti rész gyűjtendő.	
Április—május	A drogot a növény földfeletti része szolgáltatja.	
Március—április	Az egész növény selymesen gyapjas. A földfeletti rész gyűjtendő.	
Május—június	A drogot a növény földfeletti része szolgáltatja.	

Sor- és ábratám	Az árú (drog) kereskedelmi és magyar neve	A n ö v é n y		Terem
		növénytani neve	magyar neve	
44	Herba Fumariae. Füstike füve.	Fumaria officinalis L.	Orvosi füstike. Epefű, földfüsti.	Mívelt talajon és parlagokon.
45	Herba Hederæ terrestris. Kerekrepekény füve.	Glechoma hederacea L.	Kerekrepekény, folyófü, földi borostyán, katonapetrezselyem, pokolvarfű.	Gyepükben, utak, árkok szélén, kaszálókon, erdős, cserjés helyeken.
46	Herba Asperulae. Szagos müge füve.	Asperula odorata L.	Szagos müge, csillagos májfű, szagos májusfű, erdei mester.	Hegyvidéki árnyas erdőkben, kivált bükkösökben.
47	Herba Serpylli. Kakukfű.	Thymus serpyllum L.	Kakukfű, kakukdémutka, timian, tömjénfű, vadcsombor, balzsamfű.	Hegyek, dombok nap-sütött oldalain, utak mentén, réteken.
48	Tubera Salep. Kosborgumó.	Orchis militaris L. O. maculata L. O. morio L. O. mascula L. Anacamptis pyramidalis L. Gymnadenia conopsea L. és mások.	Vitéz-, foltos-, agárfüles kosbor, toronyos vitézvirág, szunyoglábú bibircsvirág.	Réteken, tisztásokon, ritkás erdőkben, kaszálókon.
49	Radix Veratri. Zászpagyökér.	Veratrum album L.	Fehérszászpa, fehérhunyor, ördög-rakolya, prüsszentőfű.	Erdőkben, kaszálókon, főképen a hegyvidéken.
50	Radix Belladonnae. Nadrágulyagyökér.	Atropa Belladonna L.	Maszagos nadragulya, farkascse-resznye, bolondfű, farkasbogyó, ördög-szőlő.	Az egész ország hegyvidékes erdeiben, erdőszéleken, árkok mentén, völgyekben, különösen nagymennyiségben bükkösök vágásaiban.

Gyűjtési idő	A gyűjtendő növényrész (drog) leírása	Megjegyzés
Május—június	Az egész növény, mely a drogot adja, kékes-hamvas-zöld.	
Április—május	A drogot a növény földfeletti része szolgáltatja.	
Április—május	A drogot a virágos szár szolgáltatja.	
Május—június	A virágzó növény gyűjtendő.	Több használt fajtája van, ilyenek <i>T. subcitratus</i> , <i>T. Marschallianus</i> , <i>T. glabrescens</i> és mások.
Virágzáskor Május—júniusban	Ikergumói vannak, amelyek közül csak a fiatalabb, fehér leánygumó használható, amelynek a tetején rügy van. Az idősebb, ráncos anyagumó, amelyen a szár van, elvetendő.	Az összes kosborfélék használhatók, amelyeknek tojásdad vagy tenyeres gumói vannak. Gyűjtés után leforrázandó, azután meleg helyen megszáritandó.
Május—június	Gyökértörzse képezi a drogot. Ez 5—8 cm hosszú, egész 2—5 cm vastag, kívül sötétbarna, felül még levélmaradványokkal koronázott és 2—3 mm átmérőjű s egész 30 mm hosszú sárgás gyökerekkel vagy azok hegeivel van ellátva.	A magyar gyógyszerkönyv az ősszel gyűjtött gyökértörzset írja elő. Mérges növény
Április—május	Gyökere adja a keresett drogot. Ez 2—4 arasznyi hosszú, 1—2 ujjnyi vastag, karószerű, húsos, kívül barnászürkés, belül szürkés-fehér.	Igen mérges, azért nagy óvatossággal gyűjtendő.

Sor- és ábraszám	Az árú (drog) kereskedelmi és magyar neve	A n ö v é n y		Terem
		növénytani neve	magyar neve	
51	Turiones Pini. Fenyőhajtások.	Pinus silvestris L.	Erdei fenyő, búr-, fehér-, mandula-, répafenyő.	Főképen az észak- nyugoti hegyvidéken alkot erdőket, de egyebütt is ültetik.
52	Lichen Islandicus. Izlandi zuzmó.	Cetraria islandica Ach.	Izlandi zuzmó.	Magasabb hegyvidé- keken és havasalji tájakon.

Gyűjtési idő	A gyűjtendő növényrész (drog) leírása	Megjegyzés
Március—április	3—5 cm hosszú, 4—5 mm vastag henger alakú hajtások képezik a kereskedelmi árút. A fiatal, hozzásimuló levél-párok csavarosan vannak elhelyezve.	
Kora tavasztól késő őszig.	A száraz árú porcszerű, kemény, törékeny, zöldes-barnás vagy szürkésbarna, helyenként vörhenyes foltokkal. Íze keserű.	A hozzákeveredett mohoktól, tülevelektől és egyéb idegen anyagoktól megtisztítandó.

3. Nyáron (június—

a nyár elején a tavasszal begyűjtendő növények közül a következők még begyűjthetők:
árvácska füve (36), bürök füve (37), surló füve (38), apró

Sor- és ábraszám	Az árú (drog) kereskedelmi és magyar neve	A n ö v é n y		Terem
		növénytani neve	magyar neve	
53	Flores Arnicae. Árnikavirág.	Arnica montana L.	Hegyi árniká, kap- panör, hájvirág, Luciánfű, Máriafű, lúgfű.	Magas hegyek és ha- vasalji tájak kaszálóin, rétjein. Az ország nyu- gati és keleti részén.
54	Flores Tiliae. Hársfavirág.	Tilia ulmifolia Scop. és Tilia platyphylla Scop.	Kislevelű hársfa, nagylevelű hársfa, száldokfa.	Déli hegyvidékeink erdeiben, ültetik fa- sorokban, utak mellett.
55	Flores Cyani. Búzavirág.	Centaurea Cyanus L.	Kék búzavirág, vetési csükküllő vagy imola.	Mívelt talajon, főleg vetések közt.
56	Flores Millefolii. Cickafarkvirág.	lásd a 35. sz. drogot és ábrát.		
57	Flores Malvae. Papsajtvirág.	lásd a 31/a és 31/b sz. drogot és ábrát.		
58	Flores Rhoeados. Pipacsszirom.	Papaver Rhoeas L.	Közönséges pipacs, bűdösmák, pity- palatyvirág.	Vetések közt gyakori.
59	Flores Althaeae. Zilizvirág.	lásd az 1. sz. drogot és ábrát.		

szeptember) gyűjtendő növények

hársfavirág (21), papsajt levele (30), útlapu levele (31), csalánlevél (33), cickafark levele (34), bojtortján füve (39), kakukfű (46), nadragulyagyökér (49).

Gyűjtési idő	A gyűjtendő növényrész (drog) leírása	Megjegyzés
Június—július	A drogkereskedelemben vagy az egész fészekvirágzat, vagy pedig a virágzati vacokról leszedett virágok használatosak. Kétféle virágja van, nyelves karimavirágja és csöves, a korong közepén álló virágja.	Gyorsan szárítjuk és az arnikalégylárvát, amelyek gyakran benne találhatók, kiszedjük.
Június—július	A virágzat a nagylevelű hársfánál 3—5 virágból, a kislevelű hársfánál 7—11 virágból áll. A kocsány félig össze van növe egy zöldes-sárga színű hártvás murvalevéllel. A kislevelű hárs virágai halványsárgák, a nagylevelűé sötétek.	Az ezüsthársfa virágjai csekélyebb értékűek.
Június—július	A fészekvirágzathoz képest virágszirmok használatosak. A fejecske szélén álló virágok nagyobbak, meddők és szebbek mint a közepén levő kétivarú virágok.	
Június—július	Számos fészke egy síkban elterülő sátoros fürtöt képez. A fészkek 5 mm átmérőjűek, szélükön 5 fehér vagy rózsaszínű nyelves virág van.	A vastagabb szárképleteket eltávolítva árnyékban szárítjuk.
Júniustól szeptember végéig	Külső csészéje háromlevelű, a belső ötfogú. A szíromlevelek friss állapotban rózsaszínűek vagy ibolyások, megszáritva kékek. A porzósálak egy csővé nőttek össze.	Csak az erdei mályva virágjait gyűjtjük, mivel a kereklevelű mályva virágjai kicsinyek és ezért nem szolgáltatnak szépárút.
Májustól augusztusig	Csakis vörös szíromlevelek gyűjtendőek. Ezek kb. $\frac{1}{2}$ cm szélesek, élénkpirosak, főyükön barna- vagy feketeszínűek. Szárítva színük piszkos ibolyás lesz.	Napos, száraz időben gyűjtendő és gyorsan szárítandó.
Július—augusztus	A virág drogot képez. Csészéje kettős, a külső 8—10 sallangú, a belső 5-fogú. Szíromlevelei frissen halvány rózsaszínűek, szárítva kékek. A porzósálak egy csővé nőttek össze.	Ne tévesszük össze a nagyvirágú pajzsajttal (<i>Lavatera thuringiaca</i> L.). Ennek külső csészéje 3-karójú.

Szer- és ábratípus	Az árú (drog) kereskedelmi és magyar neve	A növény		Terem
		növénytani neve	magyar neve	
60	Flores Verbasci. Ökörfarkkóró-virág.	1. Verbascum thapsi- forme Schrad. 2. V. phlomoides L. 3. V. Thapsus L.	1. Keskenylevelű ökörfarkkóró. 2. Szőszös ökörfark- kóró. 3. Molyhos ökörfark- kóró. 4. Királygyertya, gyapjúfű.	Szántóföldeken, par- lagokon, utak mentén, erdőszélen, cserjés he- lyeken. A molyhos ökörfarkkóró leg- inkább hegyvidéken, erdővágásokban.
61	Flores Calcatrippae. Szarkalábvirág.	Delphinium Consolida L.	Közöns. szarkaláb, sarkantyúvirág, mezei sarkvirág.	Vetések közt, parla- gokon, tarlókon.
62	Flores Rosarum. Rózsaszirm.	Rosa gallica L. R. centifolia L. R. damascena Mill.	Tarka rózsza, piros rózsza, kerti rózsza.	A tarka rózsza nálunk vadon is előfordul, a többiek sok változat- ban termelik.
63	Folia Arnicae. Arnikalevél.	lásd az 53. sz. drogot és ábrát.		
64	Folia Hyoscyami. Beléndeklevél.	Hyoscyamus niger L.	Csalmás beléndek, bolondító csalmatok.	Parlagokon, utak men- tén, szemétdombok közeliében.
65	Folia Juglandis. Diófalevél.	Juglans regia L.	Pompás diófa.	Mindenütt ültetik, he- lyenként el is vadult.
66	Folia Belladonnae. Nadragulyalevél.	lásd a 50. sz. drogot és ábrát.		
67	Folia Stramonii. Redőszirmlevél.	Datura Stramonium L.	Redőszirm, maszlag, csattanós maszlag, cigány- mogyoró.	Szemetes, gazos helye- ken, parlagokon, laká- sok közelében, árkok mentén, rossz legelőkön.
68	Folia Scolopendrii. Szarvasnyelvű fű levele.	Scolopendrium vulgare Sm.	Szarvasnyelvű fű, éplevelű gimharaszt, nagy lépfű.	Sziklabasadékokban, fák mohos törzsén, az ország északi és keleti részén.

Gyűjtési idő	A gyűjtendő növényrész (drog) leírása	Megjegyzés
Júliustól szeptemberig	A csésze ötfogú, sűrű, molyhos, szürkés-zöld. A pártá sárga, rövid tölcsér-alakú, felül szétterülő, ötkaréjú. Az öt porzó közül kettő hosszabb, kopasz és portokja hosszirányban helyezkedik el. A három rövidebb porzó szára szőrös és ezeken a portokok keresztben állók. A legnagyobbak a szőrös ökörfarkkóró virágai, legkisebbek a molyhos ökörfarkkóróé.	A virágokat száraz időben kell szedni és azonnal megszáritani vagy napon, vagy fűtött helyiségben. Legértékesebb az olyan árú, amely a csészenélküli virágokból áll. Jól záró dobozban vagy széles szájú be-kötött üvegben tartandó száraz helyen.
Június—augusztus	Virágja képezi a drogot. Ez sötétkék, sarkantyús, még pedig a pártá sarkantyúja a szintén színes csésze sarkantyújába van bujtatva.	
Június—július	Csak a szép sötétpiros rózsák szírom-leveleit gyűjtjük. Száradáskor színük-ből és illatukból veszítenek.	Sötét száraz helyen tartjuk.
Június—július	A levél gyűjtendő. A szár tövében a levelek hosszúkás viaszos tojásalakúak, 15–20 cm hosszúak, a szár közepén átellenesek, hosszúkás lándzsaalakúak, épszelűek és a tőleveleknél kisebbek.	
Június—augusztus	Levelei gyűjtendők, amelyek tojásdadok, öblösen fogasak; az alsók nyelesek, a felsők szárölelők.	A levelek a virágzó növényről gyűjtessenek. Igen mérges, óvatosan gyűjtendő.
Június	5–9 levélkéből álló páratlanul összetett levelek. A levélké tojásdadok, épszelűek,	Csak a levélkéket gyűjtjük, a gerincet eldobjuk. Napon szárítjuk és zárt edényben tartjuk.
Május—augusztus	A levelek tojásalakúak, hegyesek, épszelűek, rövidnyelűek, vékonyak, puhapintakúak.	Virágzáskor gyűjtjük és gyorsan szárítjuk. Igen mérges, óvatosan gyűjtendő.
Július—augusztus	A levél képezi a drogot. Lemeze széles tojásalakú, egyenlőtlenül öblösen fogazott, felül sötétzöld, alul halványabb színű. Nyele kopasz vagy gyengén szőrös.	Virágzáskor gyűjtjük. Igen mérges, óvatosan gyűjtendő.
Július—szeptember	Levele, mely a drogot adja, széles nyelv-alakú, tövén szíves, lekerített fülekkel.	

Sor- és ábraszám	Az árú (drog) kereskedelmi és magyar neve	A n ö v é n y		Terem
		növénytani neve	magyar neve	
69	Folia Althaeae. Zilizlevél.	lásd az 1. sz. drogot és ábrát.		
70	Herba Mercurialis annuae. Szélfű.	Mercurialis annua L.	Egynyári szélfű, disznóparéj, haslágylító fű, sérült fű.	Mívelt talajon, parlagokon, erdők szélén előforduló gyom.
71	Herba Millefolii. Cickafark füve.	lásd a 35. sz. drogot és ábrát.		
72	Herba Centaurii. Ezerjófű.	Erythraea Centaurium	Ezerjófű, százforintos földpe, ezerforintos vagy százforintos fű.	Napos, nedves réteken, dombokon, cserjés helyeken.
73	Herba Marrubii albi. Pemetefű.	Marrubium vulgare L.	Orvosi pemetefű, fehérpemetefű, peszerce, pöszerice.	Parlagokon, töltések szélén, homokos helyeken.
74	Herba Absinthii. Fehér ürömfű.	Artemisia Absinthium L.	Fehérüröm, patikai-, hegyi-, bárányüröm.	Utak mentén, parlagokon, irtványokon, munkált talajon, napos száraz helyeken.
75	Herba Herniariae. Porcika-fű.	Herniaria glabra L.	Kopasz porcika, porc-fű, szakadást gyógyító fű, sérvfű.	Szikár füves helyeken, patakok kötörmelékén, hegyes és dombos vidékeken.

Gyűjtési idő	A gyűjtendő növényrész (drog) leírása	Megjegyzés
Július—augusztus	Levele drogot képez. Az alsó levelek szélesen szívalakúak, a felsők tojásalakúak, három-ötkeájúak. A középső karéj hosszabb és hegyes, a levél széle egyenlőtlenül csipkésen fűrészes, alapja vagy egyenesen lemetszett, vagy szív-szerűen, illetőleg ékalakúan kimetszett. Az összes levelek bársonyosak, szürkészöldek.	Ne szedjük helyette a mályvarózsa (<i>Althaea rosea</i> Cav.) vagy a nagyvirágú papsajt (<i>Lavathera thuringiaca</i> L.) leveleit.
Június—szeptember	A növény földfeletti része gyűjtendő.	
Július—augusztus	A földfeletti növény képezi a drogot. Szára alul fűben hajló, felül egyenes, egyszerű vagy kissé elágazó, többé-kevésbé szőrös. Levelei váltakozó állásúak. A virágzat sátorozó, amelyet apró fészkek alkotnak.	
Július—augusztus	A virágzó növény gyűjtendő. Szára négyélű, tőlevelei fordított tojásalakúak, szárlevelei nyeletlenek, átellenesek, lándzsásak vagy hosszas tojásalakúak.	
Június—július	Az egész növény fehér-molyhos.	Sokszor összecserélik a <i>Marrubium peregrinum</i> -mal, amelyet a nép fehérpe-metének nevez, vagy <i>M. remotum</i> -mal, amely a kettő keverék faja. Az előbbi csészéje 5-fogú, az utóbbié 6—9-fogú.
Július—augusztus	A virágzó szár gyűjtendő.	A szárról a leveleket és az ágak végeit lefosztjuk, a vastagabb szár-részeket eldobjuk. A vastag szárrészeket tartalmazó ú. n. botosűrőm csekélyebb értékű.
Június—szeptember	A drogot a növény földfeletti része szolgáltatja.	

Sor- és dőztám	Az árú (drog) kereskedelmi és magyar neve	A n ö v é n y		Terem
		növénytani neve	magyar neve	
76	Herba Chelidonii. Vérehulló fecskefű.	Chelidonium majus L.	Vérehulló fecskefű, aranyfű, nagy fecskefű, vereslő fű.	Kerítések mentén, par- lagokon, erdők szélén.
77	Herba Hyperici. Orbánfű.	Hypericum perforatum L.	Közönséges orbánc- fű, csengőfű, vérfű.	Mezőkön, sziklás, cser- jés lejtőkön, ritkás erdőkben.
78	Herba Meliloti. Somkóró füve.	Melilotus officinalis L.	Orvosi somkóró, mézkerép, királyné- asszony káposztája, nagy lóhere, bucs- kóró.	Utak mentén, szántó- földek szélén, gye- pükben.
79	Herba Veroniceae. Veronika füve.	Veronica officinalis L.	Orvosi veronika, dicsőséges fű, erdei zsálya, patikai szí- goráll.	Hegyvidékek legelőin és erdők széléin.
80	Herba Origani. Szurokfű.	Origanum vulgare L.	Vad majorána, fe- kete gyopár, var- gák füve.	Erdők szélén, gyepek- ben, szikár, köves he- lyeken.
81	Herba Tanacetii. Varádcicsfű.	Tanacetum vulgare L. [Chrysanthemum vulgare (L.) Bernh.]	Varádcics arany- virág, fájdalomfű, gilisztavirág.	Folyók, árkok mellett, gyepek szélén, bokros helyeken.
82	Herba Gratiolae Csikorkafű.	Gratiola officinalis L.	Orvosi csikorka, ínnyuítófű, kegye- lemfű, réti csikorgó fű.	Árkok mentén, vize- nyős, mocsaras réteken.
83	Herba Ledi palustris Molyúzófű.	Ledum palustre L.	Mocsári molyúzó, rozsdáska, vízi roz- maring, tetűfa, bűz- hanga.	A Tátra északi részé- ben, fenyves erdők tőzeges lápjain.
84	Herba Polygalae. Pacsirtafű.	Polygala amara L.	Keserű pacsirtafű, tejelőke, keresztűfű, tejnevelőfű.	Sziklás, erdős helye- ken, többnyire mészh- kővön.

Gyűjtési idő	A gyűjtendő növényrész (drog) leírása	Megjegyzés
Június—július	A virágzó növény gyűjtendő. Minden részében narancsszínű tejnedvet tartalmaz.	
Június—július	A növény földfeletti része gyűjtendő.	Árnyékban szárítandó.
Július—augusztus	A növény földfeletti része gyűjtendő. A leveleket és virágzó ágcúcsokat lefosztjuk, a szárazakat eldobjuk.	
Május—július	A virágzó növény gyűjtendő.	
Június—augusztus	A növény földfeletti része gyűjtendő. A vastagabb szárazakat eltávolítjuk.	
Július—augusztus	A virágzó növény gyűjtendő.	A drogkereskedelemben még virágzata Flores Tanaceti és levele Folia Tanaceti néven használatos.
Június—július	A virágzó növény gyűjtendő.	Gyökere törzsét Radix vagy Rhizoma Gratiolae néven használják.
Május—június	A növény földfeletti része gyűjtendő.	
Július—augusztus	A virágzó növény gyűjtendő.	Napos magaslatocon gyűjtendő, mert nedves talajon elveszti keserű anyagát.

Sor- és ábraszám	Az áru (drog) kereskedelmi és magyar neve	A növény		Terem
		növénytani neve	magyar neve	
85	Herba Saponariae. Szappanfű.	Saponaria officinalis L.	Tajtékzó szappan- fű, császárszakáll, lábmosófű.	Utak, árkok mentén, gyepükön.
86	Herba Galeopsidis. Kenderkefű.	Galeopsis Ladanum L.	Piros kenderkefű.	Szántókon, parlago- kon, dombok szaka- dékos lejtőin.
87	Herba Artemisiae. Fekete ürömfű.	Artemisia vulgaris L.	Fekete üröm, anyafű, féreg nag, kolomista tapló, matrafű.	Utak szélén, parlago- kon, munkált talajon.
88	Herba Sideritidis. Tisztesfű.	Stachis recta L.	Hasznos tisztesfű, tiszteshunyas.	Száraz talajon, leg- inkább dombvidéken.
89	Stipites cerasorum. Cseresznyeszár, meggyzár.	Prunus Cerasus L. és Prunus Avium L.	Savanyú meggy és édes cseresznye.	Vadon is előfordulnak, de sok változatban ter- mesztik.
90	Fructus (Semen) Carvi. Köménymag.	Carum Carvi L.	Hasznos kömény, konyhakömény.	Hegyvidéki kaszáló- kon vadon terem, de helyenként termesztik.
91	Fructus (Semen) Phellandrii. Mételykórómag.	Oenanthe Phellan- drium Lam. (= Oe. gynatica L.)	Mételykóró, bor- gyökér.	Mocsaras helyeken.
92	Fructus Myrtillorum Áfonyatermés.	Vaccinium Myrtillus L.	Fekete áfonya, fenyves bogyó, ha- vasi meggy, kukopia.	A nyugoti, északi és keleti hegyvidék ritkás erdeiben és cserjései- ben.
93	Fructus cynosbati. Csipkebogyó.	Rosa canina L.	Csipkerózsa, vad- rózsa, bicskefa.	Dombokon, cserjés helyeken, erdőszélén.

Gyűjtési idő	A gyűjtendő növényrész (drog) leírása	Megjegyzés
Június—augusztus	A virágzó növény gyűjtendő.	Gyökere a vörös szappangyökeret (<i>Radix Saponariae rubra</i>) szolgáltatja.
Július—augusztus	A növény földfeletti része gyűjtendő.	
Július—augusztus	A virágzó növény gyűjtendő.	Gyökere a <i>Radix Artemisiae</i> szolgáltatja.
Június—augusztus	A növény földfeletti része gyűjtendő.	A nálunk előforduló <i>Sideritis montana</i> L. (parlagi sármányvirág) nem használatos, ellenben helyenként ilyen néven a Földközi-tenger nyugoti részén előforduló <i>Sideritis hirsuta</i> L.-t gyűjtik.
Június—július	Az érett termés kocsányai használatosak, 2—3 ujjnyi hosszú, hengeres, zöldszínű képletek.	
Június	A drogot a kb. 5 mm hosszú kettős kaszat-termés képezi. Tojásdad, oldalról összenyomott, kopasz. Minden terményfélen 5 kiálló borda van.	
Augusztus	A termés gyűjtendő. Zöldes-barna, hosszas tojásdad, 5 mm hosszú kettős kaszat-termés. Oldalról kissé összenyomottak. Minden termésfélen 5 lekerekített széles bordával.	
Július—augusztus	Borsónagyságú kékes-fekete bogyók. 4—5-rekeszűek, sokmagvúak. Ezek adják a drogot.	Napon szárítjuk és jól záró dobozokban tartjuk. Leveleit <i>Folia Myrtillorum</i> néven használjuk.
Augusztus—október	A bogyó képezi a drogot, ez hosszas tojásdad, élénkpiros, tetején a csésze maradványaival. Belsejében sok kemény makkocskatermással.	Szétvágva kiszedjük a terméseket (magvakat) és úgy szárítjuk meg. A magvak <i>Semen Cynosbati</i> néven használatosak a drogkereskedelemben.

Sor- és ábratám	Az árú (drog) kereskedelmi és magyar neve	A n ö v é n y		Terem
		növénytani neve	magyar neve	
94	Cortex Nucum Iuglandis. Dióhéj.	lásd a 65. sz. drogot és ábrát.		
95	Semen Colchici. Kikircismag.	Colchicum autumnale L.	Őszi kikircis, eb- virág, törpezászpa, ősziike.	Nedves réteken, külö- nösen hegy- és domb- vidékek meszes talaján.
96	Secale cornutum. Anyarozs.	Claviceps purpurea Tul.	Anyarozs, varjú- köröm.	Különösen nedves vi- déken, rozsvetésben a kalászon élőködő gomba.
97	Lycopodium. Korpafű spórja.	Lycopodium clavatum L.	Kapcsos korpafű, farkastalp, földi fenyő, kapcsos moh.	Magasabb hegyvidé- ken, fenyvesekben és erdők szélén.
98	Tubera Aconiti. Sisakvirággumó.	Aconitum Napellus L.	Kék vagy katika sisakvirág, csuklyafű, ebrontófű, farkas- bab, tetűrontó.	Magas hegyek és hava- sok, forrásos, köves, gyepes helyein.
99	Tubera colchici. Kikircsgumó.	lásd a 95. sz. drogot és ábrát.		

Gyűjtési idő	A gyűjtendő növényrész (drog) leírása	Megjegyzés
Augusztus—szeptember	A friss állapotban zöldszerű termésfal száradáskor megfeketedik és összezugorodik. Majdnem szagtalan, erősen fanyar ízű.	
Június—július	A magvak adják a drogot. 2—3 mm átmérőűek, gömbölyűek vagy kissé megnyúltak, világos vagy sötétbarna színűek, ráncos felületűek.	Teljesen érett állapotban gyűjtjük, árnyékban szárítsuk és óvatosan tartsuk el, mert mérges.
Június—július	A rozskalászon élősködő, 1—2 cm hosszú, 2—5 mm vastag, orsóalakú, vagy meggömbölyt feketés-barna, vagy sötét ibolyaszínű, belül fehér gomba.	Szedhetjük a mezőn a rozs beérése előtt, vagy pedig a cséplés alkalmával.
Július—szeptember	Szagtalan, íztelen, halványsárga, igen finom sikamlós tapintatú por.	A terméshordó kalászokat levágjuk, egy tálban vagy papíroson a napon megszáradjuk, ütögetéssel és kirázással összegyűjtjük a port, amelyet még szitálással megtisztíthatunk.
Július—augusztus	A földalatti gumók gyűjtendőek. Rendszerint két répaalakú gumóból áll, az egyik tetején látjuk a szárat vagy annak maradványait, a másik tetején egy rügyet.	Az ú. n. anyagumó, amelyik a szárat viseli, csekély értékű, csak a rügyet viselő leánygumó jó.
Augusztus—szeptember	Tojásdad, 3—5 cm hosszú, egyik oldalán lapos, a másikon domború földalatti gumók, vagy hosszant csatornával ellátott.	Óvatosan tartandó, mert mérges.

4. Ősszel (szeptember—

ősz folyamán gyűjthetők a nyár végén érő termések, magvak, így a redőszírommag ebszóló szára (13), szappangyökér (8), pityapanggyökér (7), zilizgyökér (1), földi tömjénkálmosgyökér (6),

Sor- és ábratám	Az árú (drog) kereskedelmi és magyar neve	A n ö v é n y		Terem
		növényntani neve	magyar neve	
100	Sem. Stramonii. Redőszírommag.	lásd a 67. sz. drogot és ábrát.		
101	Rhizoma (Radix) Filicis maris. Pajzsika páfránygyökér törzse.	Aspidium Filix mas Sw.	Erdei pajzsika, hímpapragy, ördög-borda, vesepáfrány.	Hegyes vidékeken, árnyékos erdőségekben.
102	Baccae Juniperi. Borókabogyó.	lásd a 14. sz. drogot és ábrát.		
103	Baccae Sambuci. Bodzabogyók.	lásd a 22. sz. drogot és ábrát.		
104	Baccae Ebuli. Gyalogbodza bogyói.	Sambucus Ebulus L.	Földi bodza.	Utak, árkok, töltések mentén.
105	Baccae Berberidis. Borbolyabogyók.	Berberis vulgaris L.	Sóskaborbolya, leánysóska, leánysom.	Erdőszélen, cserjés domblejtőkön, köves parlagokon.
106	Baccae Rhamni catharticae. Varjútővisbogyók	Rhamnus cathartica L.	Varjútővisbenge, festőkökény, varjúbimbó.	Cserjés, erdős helyeken, patakok mentén, sziklás dombokon.
107	Semen cydoniae. Bírsmag.	Cydonia vulgaris Pers.	Közönséges birs, birsalma.	Kertekben ültetik, helyenként elvadult.
108	Semen Hyoscyami, Beléndekmag.	lásd a 64. sz. drogot és ábrát.		
109	Fructus (Glandes) Quercus. Mak.	lásd a 20. sz. drogot és ábrát.		

november) gyűjtendő növények:

(96), csipkebogyómag (93), azonkívül késő ősszel a kora tavaszi növényeknél megemlített gyökér (11), vérontó pimpó gyökere (12), bojtorjángyökér (5), árongyökér (4), fűtarack (9), esetleg a kérgek is.

Gyűjtési idő	A gyűjtendő növényrész (drog) leírása	Megjegyzés
Augusztus—szeptember	A drogot képező magvak laposak, kerekded vesealakúak, 3—4 mm nagyok, ibolyás-fekete színűek. Felületük durván ráncos, belsejük szürkés-fehér.	Óvatosan szedjük, mert igen mérges.
Augusztus—október	Gyűjtendő az 1—3 dcm hosszú gyökértörzs, mely sűrűn fedett szegletes vagy összenyomott rozdszínű pelyvapikkelyekkel borított fekete-barna levélmaradványokkal.	A vékony gyökerektől és pelyvapikkelyektől megtisztítandó.
Szept.—november	Bogyói gyűjtendők. Ezek gömbölyűek, kékes-feketék, símák, fénylők, tetejükön hármass forradással.	
Szept.—október	A drogot a sötétibolya, gömbölyded vagy tojásdad csonthéjú bogyótermés adja.	
Szept.—október	Bogyói gömbölydedek, feketék, belsejükben három maggal.	
Szept.—október	Termése piros bogyó.	
Szept.—október	Termése eleinte zöld, később fekete, puha, száradáskor erősen ráncos lesz. Belsejében négy magva van.	
Október—november	A drogot képező magvak kb. 1 cm hosszúak, barnák, elgörbültek, összetapadók.	
Szept.—október	Szürkés-barna, kerekded vesealakú, hálózatosan pontozott, kb. 15 mm nagyságú magvak. Belül világos-szürkék.	Óvatosan kezelendő, mert mérges.
Szept.—október	Az 1½—2 cm hosszú, világosabb vagy sötétebb barna színű makktermés gyűjtendő.	A kupacsot, valamint a könnyű férgeseket eltávolítjuk és gyorsan szárítjuk.

Sor- és ábratám	Az árú (drog) kereskedelmi és magyar neve	A n ö v é n y		Terem
		növénytani neve	magyar neve	
110	Rhizoma (Radix) Arnicae. Árnikagyökér- törzs.	lásd az 53. sz. drogot és ábrát.		
111	Radix Gentianae. Tárnicsgyökér.	Gentiana lutea L.	Sárgatárnics, encián.	A tátrai és keleti ha- vasok szikláin és szaka- dékain.
112	Radix Imperatoriae. Mestergyökér.	Peucedanum Ostruthium (L.) Koch.	Csicsókás mester- gyökér, mesterlapu, császárgyökér, csicsókás derely.	Havasalji vidékek erdeinek szélén a déli országrészekben.
113	Radix Alcanneae. Pirosítógyökér.	Alcanne Tinctoria (L.) Tausch.	Homoki pirosító, báránypirosító, vadökörnelyv.	A Nagy Alföld homok- buckáin, főleg a Duna- Tisza közén.
114	Radix Artemisiae. Feketeüröm- gyökér.	lásd a 87. sz. drogot és ábrát.		
115	Radix Bryoniae. Földítőgyökér.	Bryonia dioica Jacqu. és B. alba L.	Piros földítő, gönye, kabakbogyó és fekete földítő, bűdösgönye, eb- cseresznye, kűszó- répa, fehérburján,	Gyepükön, kerítések mentén, sövényeken.
116	Radix Gratiolae. Csikorkagyökér.	lásd a 82. sz. drogot és ábrát.		
117	Radix Cichorii. Katánggyökér.	Cichorium Intybus L.	Mezei katáng, cikória, naprajárfű.	Legelőkön, utak szélén.
118	Radix Valerianae. Gyökönkegyökér.	Valeriana officinalis L.	Mezei macska- gyökönke, bald- rián, római nardus, serjékű.	Árkok mentén, víz- parton, sziklákon az egész országban.
119	Radix Liquiritiae Édesgyökér.	Glycyrrhyza glabra L.	Édesgyökér.	A Tisza kiöntésében, holt medrében és más árterületeken.

Gyűjtési idő	A gyűjtendő növényrész (drog) leírása	Megjegyzés
Október—november	A kereskedelmi árút adó gyökértörzs kb. 10 cm hosszú, 5 mm vastag, vörösbarna, hosszant ráncos, feketén gyűrűzött.	
Október—november március—április	Az arasznyi hosszú, ujjnyi vastag, felül gyűrűzött, alul hosszant ráncos, vöröses-barna gyökerek képezik a drogot.	
Október—november március—április	Répaalakú, sötétbarna, felül gyűrűzött gyökértörzsek adják a drogot.	
Október—november március—április	A gyökér gyűjtendő, mely ujjnyi vastag, arasznyi hosszú teteje többfejű, kérge könnyen leváló, sötétpiros színű.	
Késő ősszel vagy kora tavasszal	Elgömbülő, vékony, ráncos, kívül világos-barna, belül fehér gyökér, a tetején levő gyökértörzs lehetőleg eltávolítandó.	
Késő ősszel vagy tavasszal	A gyökér belül fehéres, tejnedvet tartalmazó, kívül halványbarnás, keserű ízű, kellemetlen illatú. Szárítva lisztes vagy szívacsos, majdnem szagtalan, alig keserű.	
Késő ősszel vagy kora tavasszal	A gyökértörzs 3—4 mm vastag, hengeres, ízelt, alul gyök-redző. Kérge laza, likacsos, bele nagy.	
Késő ősszel vagy kora tavasszal	Orsóalakú, alig elágazó gyökér, amely friss állapotban átvágva tejnedvet bocsát és húsos, megszártva kemény, szárunemű.	Kávépótszer készítése végett nagyban művelik, mert az ilyen gyökér sokkal értékesebb.
Tavasszal vagy ősszel	Az árút a tojásidomú, barnaszínű levélmaradványoktól gyűrűzött gyökértörzs adja, amelyből gumószerjén megvastagodó tarackok erednek. Úgy a gyökértörzsön, valamint a tarackokon számos vékony mellékgyökér van.	Erős, kellemetlen szaga miatt más növényektől elkülönítve szárítandó.
Tavasszal vagy ősszel	3—6 cm vastag, 1 m hosszú többfejű főgyökér és ujjnyi vastag futóindája képezi a drogot, amelyet mosás, lehámozás és szárítás után arasznyi darabokba kell felszeletelni.	Nem tévesztendő össze a Glycyrrhiza echinátaval

III. A VADONTERMŐ
GYÓGYNÖVÉNYEK ISMERTETÉSE

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1. Orvosi ziliz.

— *Althaea officinalis*. L. —

60—120 cm magas. Szára hengeres, felül lágy, alul elfásodó, a sűrű szőröktől szürkés-zöld. A levél nyele 4 cm-ig, a lemeze 5—7 cm-ig terjedő nagyságú, mindkettő puha, bársonyos szőrökkel borított. Külső csészéje 9—10 sallangú, a belső 8—9 mm hosszú, ötfogú. A szíromlevelek kb. 2 cm hosszúak, világos rózsaszínűek. A porzósálak által képzett cső sötétvörös színű. A termés lapos, finoman szőrös, karélyos korong. A gyökere, levele és virága gyűjtendő. (Lásd az 59. és 69. sz. táblázatos leírást.)

2. Tövises iglic.

— *Ononis spinosa* L. —

Szára 40—60 cm magas, hengeres, felül lágyszárú, alul elfásodó. Alsó levelei hármaskak, a felsők egyszerűek. A nagyobb levelek kb. 2 cm nagyok. A levelek színe sötétzöld, mindkét oldalukon apró mirigyszőrök vannak. A csésze 6—10 mm hosszú, zöld, rajta sok mirigyszőr van. A virág pillangós, a vitorla rózsaszínű, az evezők és a csónak fehérék, vörös csikkal. Gyökere gyűjtendő.

3. Orvosi arkangyelika.

— *Archangelica officinalis* Hoffm. —

Szára 1—2 m magas és 5 cm-ig terjedő vastagságú, hengeres, csupasz, alul vereses, felül sötétzöld, hamvas, belül üres. Alsó levelei 30—35 cm hosszúak. A levelek sötétzöldek, kopaszok. A virágzat felgömböslő, kocsányos hengerek, rövidszőrűek. A virágok zöldszínűek, csak a porzók sárgák. Termése 6—7 mm hosszú, 4—5,5 mm széles, kopasz, a háti oldal felől összenyomott. Gyökere gyűjtendő.

4. Foltos kontyvirág.

— *Arum maculatum* L. —

10–40 cm magas levelei sötétzöldek, barnás foltokkal. A szár végén álló virágzatot felfúvódott zöldes színű burok borítja. A törzsvirágzat buzogányalakú, csupasz, csúcsán barnás violaszínű. A bogyók borsónagyságúak, élénkpirosak, sokmagvúak. A gyökértörzse gyűjtendő.

5. Közönséges bojtorján.

— *Arctium Lappa* L. —

1—1½ m magas. Tőlevelei nagyok, sötétzöld színűek. Virágzata fészek, a fészek-pikkelyek hegye kampósan hátragörbülők. A virágok bíborveresek. A nagy bojtorján fészkei nagyobbak, sátorozók, a kis bojtorján fészkei pedig fürtösen vannak elhelyezve és kisebbek. A pókhálós bojtorján fészkei pókhálósan molyhosak. Gyökere gyűjtendő.

6. Orvosi kálmos.

— *Acorus Calamus* L. —

A leveleknek 30—50 cm hosszú hüvelyük van. A levelek 30—70 cm hosszúak, 1—2 cm szélesek, kardalakúak, átmetszetük rombikus. A szár kb. 1 m magas, négyoldalú, zöld színű. A virágzat a szár oldalán álló torzsa, amely 4½—11 cm hosszú, 1½ cm vastag, zöld színű. Gyökértörzse gyűjtendő.

7. Gyermekláncfű.

— *Taraxacum officinale* Wig. —

Földfeletti szára nincs. Levelei csavaros állású törzszát képeznek, 6—30 cm hosszúak, felül 2—7 cm szélesek, fiatal korban molyhosak, később kopaszok. A virágzatok 5—35 cm hosszú tőkocsánon vannak, amely kívül kopasz vagy gyengén molyhos, belül üres. Az egyes virágok nyelvek, 1—1½ cm hosszúak, sárgák, ötfogúak. Termése tetején nyeles bóbíta van. A növény tejnedvet tartalmaz. Gyökere és levele gyűjtendő. (Lásd a 28. sz. táblázatos leírást.)

8. Buglyas derceffű.

— *Gypsophila paniculata* L. —

Szára 40—100 cm magas, tövén, alsó leveleivel együtt szőrös, felül kopasz, többszörösen 2—3 ágú. Virágzata igen dús buga, azért buglyos, fátyolos külsőt kap. Virágai fehérek. Gyökere gyűjtendő.

9. Tarackbúza.

— *Triticum repens* L. —

A levelek hüvelye 7—10 cm hosszú, a lemez 10—20 cm hosszú, 6—9 cm széles, élénk- vagy kékes-zöld színű, felül érdes, alul síma. A kalász 10—13 cm hosszú. A virágzati tengely felváltva jobbra-balra hajló. A kalászocskák rendszerint ötvirágúak. A szemtermés 6—7 mm hosszú, csúcsán szőrös. Földalatti tarackja gyűjtendő.

10. Közönséges vagy édesgyökerű páfrány.

— *Polypodium vulgare* L. —

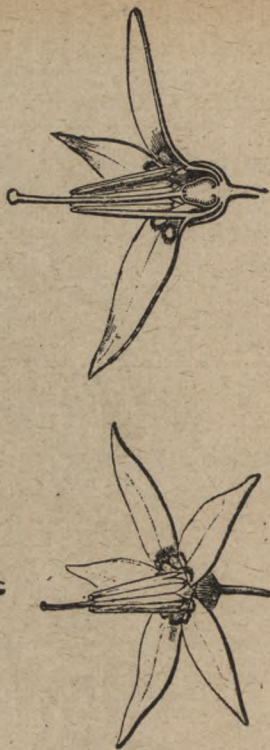
Földfeletti szára nincs. Levelei arasznyi hosszúak, sötétzöldek, bőrneműek, szárnyasan szeldeltek. A levél fonákján barna, kerek, csomós spóratokcsoportokat látunk, amelyen minden levél szeletes, az ér mentén két sorban állanak és érett állapotban barna por hull ki belőlük az érintésre. Gyökértörzse gyűjtendő.

11. Hasznos földitömjén.

— *Pimpinella Saxifraga* L. —

Szára 70 cm magas, kerek, gyengén barázdált, zöld vagy veresen csíkt, kopasz vagy rövidszőrű. A levelek többé-kevésbé szőrösek. A virágzat 10—20 elsőrendű sugárból áll. A szíromlevelek kb. 1 mm hosszúak, fehérek. A termés $2\frac{1}{2}$ mm hosszú, 2 mm széles, barna, oldalról összenyomott. Gyökere gyűjtendő.

13. Piros ebszölő.

— *Solanum Dulcamara* L. —

Szára 0.5—2 m hosszú. Levelei kopaszok. Virágzata kunkor. Virágai halvány ibolyaszíniűek, ritkán fehérek. A sárga portokok a virágból kiálló kúpot képeznek. Bogyója élénkveres, hosszas tojásdad, Szára gyűjtendő,

12. Vérontó pimpó.

— *Potentilla Tormentilla* Schrank. —

Szára 15—40 cm magas, felegyenesedő. Levelei hármásak. Virágai rendszerint négyzirmúak, aranysárgák. Gyökértörzse gyűjtendő,

14. Gyalogfenyő boróka.

— *Juniperus communis* L. —

Rendszerint 1—2 m magas cserje. Levelei váltakozó hármas örvökben állanak, áralakúak, szúrós végűek, felül hamvasok. Tobozbogyói az első évben zöldek, a második évben megérve feketék és kéken hamvasok. Bogyói és fája gyűjtendő. (Lásd a 102. sz. táblázatos leírást.)

15. Fehér fagyöngy.

— *Viscum album* L. —

Ágai zöldek vagy zölde-sárgák. Levelei bőrneműek, visszas lándzsásak, átellenesek. Virágai sárgák, bogyói fehérek, félig áttetszők, húsuk ragadós. Ágai gyűjtendőek.

16. Fekete nyárfa.

— *Populus nigra* L. —

Koronája lekerekített kúpalakú. Levelei csaknem háromszögűek, mindkét lapjuk zöld, rügyei fényesek. Portokjai pirosak, bibéje sárga. Tavaszi rügyei gyűjtendőek.

17. Martilapu.

— *Tussilago Farfara* L. —

Szára 10–15 cm magas, tetején egy halványsárga fészekvirágzat van. A szár fehér szőröktől gyapjas és rajta tojásdad, pirosuló pikkelylevelek vannak. A nagy tőlevelek csak a virágzás után fejlődnek. 5–7 levél egy csomóban áll, lemezük 12–15 cm hosszú, alul fehér szőröktől nemezszerű, felül sötétzöld erezetűk ibolyás színű. A virágzat a levelek előtt fejlődik. A virágok sárgák. Gyökértörzse piszkos sárgásbarna vagy ibolyás színű, 4–6 mm vastag. A kaszattermés bőbitás. Virága gyűjtendő.

19. Fehér fűz.

— *Salix alba* L. —

A csörgefűz 10–15 m magas fa, amelynek ágai eleinte szürkés-sárgák, később világoszöldek, nagyon törékenyek. Levelei zöldek és kopaszok, csak fiatal korban gyengén szelvényesek. A fehér fűz 15–25 m magas fa. Fiatal hajtásai szürkés-fehérek. Levelei fehér szelvényesek vagy szürkék. A csipolyafűz 1–6 m magas bokor. Vesszős hajtásai egyenesek, sárgák vagy pirosak, levelei színtükön zöldek és kopaszok, fonákukon fehéresek. Az ágak kérge gyűjtendő.

18. Kutyabenge.

— *Rhamnus Frangula* L. —

1–2 m magas cserje. Az idősebb ágakat szürke, nem fénylő kérge borítja, amelyek a világos paraszemölcsőktől fehérfojtásoknak látszanak. Fája sárgás. A fiatal ágak zöldek vörös árnyalattal, szőrösök. A levélnyel 8–10 mm hosszú, fiatal korban szőrös. A lemez 4–6 cm hosszú, felül sötétzöld, alul világosabb, idősebb korban kopasz. A virágok fehérek. A termések csonthejas bogvók, amelyek előbb zöldek, majd pirosak, végül feketék. Az ágak kérge gyűjtendő.

20/a. Kocsányos tölgy.

— *Quercus Robur L.* —

30—40 m magas. Levelei visszás tojásalakúak, szabálytalanul, de szárnyasan öblösen karéjosak, alapjuk rendszeren füles, nyelük igen rövid, majdnem hiányzik. Az érett termés kocsánya 8—10 cm hosszú. A makk sárgás-barna, kupacsa rásímuló, apró pikkelyekkel sűrűn fedett. Kérgé és makktermése gyűjtendő. (Lásd a 109. sz. táblázatos leírást.)

20/b. Kocsányos tölgy.

— *Quercus Robur* L. —

Kérge mélyen repedezett. Levélnyele rövid. Az érett termés 8–10 *cm* hosszú kocsányon ül. A kérge és makktermése gyűjtendő. (Lásd a 109. sz. táblázatos leírást.)

20/c. Kocsánytalan tölgy.

— *Quercus sessiliflora* Salisb. —

A levélnyel a legtöbb levélnél hosszabb, mint a levélváll szélessége. Termései kocsánytalanok. A kérge és makktermése gyűjtendő. (Lásd a 109. sz. táblázatos leírást.)

21. Orvosi székfű.

— *Matricaria chamomilla* L. —

10—30 cm magas. Szára csöves. Levele 2—3-szor hasogatott; sallangjai szálkahegyűek. A virágzatot kívülről három sorban cserépfedélszerűen borítják a zöltszínű kopasz fészkepikkelyek, amelyek hártvásszélűek. A vacok kúpalakúán kidomborodik és belül üres. A virágzatban 11—18 fehér nyelvcsőves karimavirág és sok sárga csöves korongvirág van. Hengeres termése finoman ötbordás. A virágzata gyűjtendő.

22. Feketebódza.

— *Sambucus nigra* L. —

Magas bokor vagy kisebb fácska. Átellenes levelei páratlanul szárnyasak, durván és élesen fűrészesek, ritkán szőrösök. Virágzata sokvirágú bogernyő. Bogernyője rendszerint 5—5 ágú. Bogyótermése gömbölyded, sötét ibolyaszínű. Virágzata és bogyótermése gyűjtendő. (Lásd a 103. sz. táblázatos leírást.)

23. Kökény.

— *Prunus spinosa* L. —

$\frac{1}{2}$ —3 m magas. Igen ágas, tövises cserje; fiatal ágai szőrösök. Levelei hosszúkás tojásdadok. Virágai rendszerint a levelek feshése előtt nyílnak. Termései gömbölyűek, kékes-hamvasok, fanyarok, 1 cm átmérőjűek. Virágai gyűjtendőek.

24. Gyöngyvirág.

— *Convallaria majalis* L. —

15–20 cm magas. Tőve tarackot hajt. Csak tőlevelei vannak, bogyói pirosak. Virágai és levelei gyűjtendők. (Lásd a 29. sz. táblázatos leírást.)

25. Orvosi kankalín.

— *Primula officinalis* L. —

15—30 *cm* magas. Tojásdad levelei hirtelen nyélbe keskenyedők, ráncosak. Az egész növény szürkén pelyhes. Virágai a 15—20 *cm* hosszú tőkocsány végén ernyőben állanak. Virágai gyűjtendők.

26. Illatos ibolya.

— *Viola odorata* L. —

5—15 *cm* magas. Tarackot és indát hajt. Termése pelyhes tok. Levelei és virágai gyűjtendők. (Lásd a 36. sz. táblázatos leírást.)

27. Fehér ákác.

— *Robinia Pseudoacacia* L. —

Fiatál ágai kopaszok. Levelei 11—15 cm hosszúságúak, tojásdad levélkékből vannak összetéve. A pálcák rövid tövisekké alakultak. Virágai gyűjtendők. (Itt jegyezzük meg, hogy Németországban *Flores acaciae* néven a kőkeny virágját ismerik.)

30. Tüdőfű vagy pettyegtetett gálna.

— *Pulmonaria officinalis* L. —

10—30 cm magas. A virágok csomós vagy villás kunkorvirágzatban állanak. Csészéje fölfüvódott; fogai a csőnek legfeljebb egyharmadát teszik. Pártája előbb rózsaszínű, később sötétkék, ritkán fehér. Virága kétféle: rövid vagy hosszabb bibeszálú. Levelei gyűjtendők.

31/a. Papsajt v. erdei mályva.

— *Malva sylvestris* L. —

25—100 *cm* magas. Szára lecsepült vagy felegyenesedő, ritkábban merőleges; érdes. Szirmai világos rózsaszínűek 3—4-szer akkora, mint a csésze. Levelei és virágai gyűjtendők. (Lásd az 57. sz. táblázatos leírást.)

31/b. Nagy papsajt v. kereklevelű mályva.

— *Malva neglecta* Wallr. —

10–30 cm magas. Szára lecsepült, érdes. Szirmai kétszer akkorák, mint a csésze.
 Levelei és virágai gyűjtendőek. (Lásd az 57. sz. táblázatos leírást.)

32. Lándzsás útilapu vagy útifű.

— *Plantago lanceolata* L. —

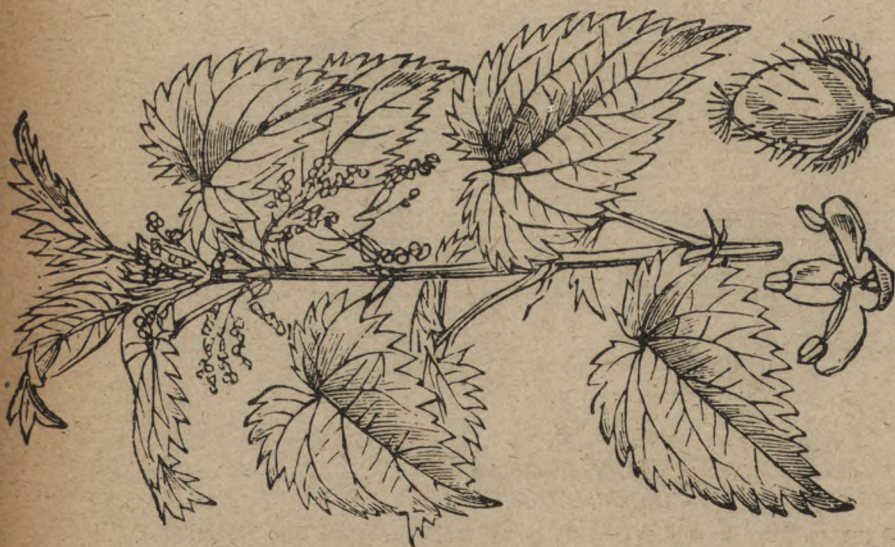
16—60 cm magas. Szára a leveleknél jóval hosszabb. Füzére tojásdad, később hengeres. Pártája fehéres, barnás szegéllyel. Levelei gyűjtendők.

33. Vidraelecke.

— *Menyanthes trifoliata* L. —

15–30 *cm* magas. Tőve terjedő. Virágzata hosszú kocsány végén álló tömött fűrt.
Pártája fehér vagy halványrózsaszínű szakállas. Levelei gyűjtendők.

34/a. Nagy csalán.

— *Urtica dioica* L. —

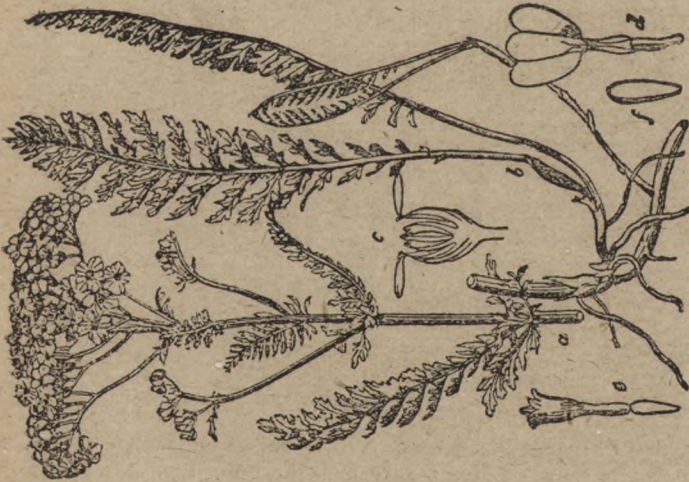
20—120 cm magas. Tarackot fejleszt. Kétlaki, t. i. egyik növényen csak porzó, másikon csak termő virágok vannak. Lecsüngő füzérei akkorák, hogy hosszabbak, mint a levélnyel. Levelei gyűjtendők.

34/b. Apró csalán.

— *Urtica urens* L. —

20—60 cm magas. Minden levél hónaljában ered két virágfüzér, melyeken a porzós és termős virágok keverten állanak. Füzéréi rövidebbek, mint a levél nyele. Levelei gyűjtendők.

35. Közönséges cickafark.

— *Achillea Millefolium* L. —

15—60 cm magas tarackot hajt. A levelek szeletei szállahegyűek. Virágzatai fehérek, sátorozók. Levelei és virágai gyűjtendőek.

37. Mezei árvácska.

— *Viola tricolor* L. —

4—40 cm magas. Szára fűnemű, leveles. Levelei hosszú-
kás tojásalakuak, tompán fűrészesek, a pálhák szár-
nyasan hasogatottak; virága a levelek hónaljában van.
A párta két felső szirma ibolyaszínű, a két oldalsó
sárgás-fehér, az alsó sárga. A virág sarkantyúja lapí-
tott, körülbelül akkora, mint a csésze sallangjai s kétszer
akkora, mint a legörbült széles függelékek; szirmai
kiterülők; az alsó tövén szakállas, a bibe gömbölyű,
belül üres. Leveles virágos szára gyűjtendő. (Lásd
az 56. sz. és 71. sz. táblázatos kimutatást.)

38. Foltos bürök.

— *Conium maculatum* L. —

50—180 cm magas. Szára hengeres, igen ágas. Alsó levelei háromszor szárnyasak. Szára kopasz, alján ibolyás vagy vöröses foltokkal, belül üres. Levelei többször szárnyaltak, tojásdad lándzsásak, szárnyasan hasogatott levélkével. A gallér és gallérka levelei lándzsásak. Pártája fehér. Ernyője soksugarú. Leveles szára gyűjtendő.

39. Mezei surló.

— *Equisetum arvense* L. —

Tőkéje tarackos. Termő szára 15—20 cm magas, pirosas vagy sárgás-barna, kora tavasszal fejlődik. Meddő szára csak később, a termő szár elszáradása után fejlődik, zöld, 30—60 cm magas. Szára hosszan barázdált, ágai a csomókon örvösen állanak 10—12-esével. A levelek apró, hüvelyszerű képződmények. A leveles szár gyűjtendő.

40. Apró bojtorján vagy bojtorjános párló.

— *Agrimonia Eupatoria* L. —

30—100 *cm* magas. Szára mirigyektől pontozott. Levelei alul sűrűn szürkék, szőrösök, levélkéi hosszúkások, vagy tojásdadok, bevagdalt fűrészesek. Aranyszínsárga virágai hosszú füzérekben fejlődnek. A csésze csőve összeforrad a terméssel és horgas sertéivel az állatok szőrébe és az ember ruhájába kapaszkodik. Leveles szára gyűjtendő.

41. Májfű kökörcsin.

— *Anemone Hepatica L.* —

6—15 cm magas. Levélnyele molyhos. Levele szíves alpból háromkaréjú, a karéjok épek, levelének fonáka puhaszőrű. Murvagallérja csészeszerű, zöldlevelű. 8—10 csészelevele égszínkék, ritkán rózsaszínű vagy fehér. Leveles szára gyűjtendő.

42. Mezei vagy leánykőkörcsin.

— *Anemone Pulsatilla* L. —

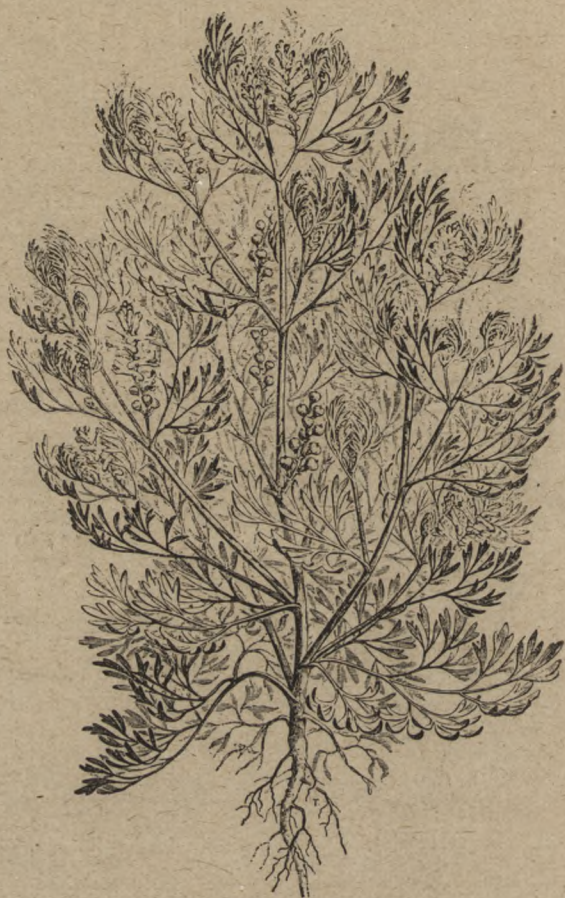
10—40 *cm* magas. Tőlevelek szárnyasan 2—3-szor hasadtak, szálas, lassan keskenyedő sallangokkal. Virításkor rendszerint csak az előző évről való elszáradt levelei vannak. Virága halványlila, ritkán más színű. Leveles szára gyűjtendő.

43. Orvosi kanáltorma.

— *Cochlearia officinalis* L. —

15—30 cm magas. Az egész növény kopasz. Tőlevelei hosszúnyelűek, vaskosak, fényesek, ép, v. kikanyarított széllel, gyakran vesealakúak. Szára gyéren leveles, levelei szíves vállal, szárölelők, kerekdedek, v. tojásalakúak. Virágai fehérek, kellemes illatúak. A becőke kopácsai egyszerűek, kocsányuk vízszintesen elálló. Leveles szára gyűjtendő.

44. Orvosi füstike.

— *Fumaria officinalis* L. —

10—30 *cm* magas. Levelei két-két szárnyasok. Levélkéi keskenymetszetűek. Virágzata fürt. Pártája háromszor akkora, mint a csésze, halvány bíborszínű, a belső szirmok szürkefeketés. A termés többnyire szélesebb, mint hosszú. Csúcsa csonkított, csaknem körtealakú. Leveles szára gyűjtendő.

45. Kerek repkény.

— *Glechoma hederacea* L. —

Szára lecsépült és gyökerező. Hosszúnyelű levelei vese- v. szívalakúak, csipkések. A virágok 2—6 tagú álörvökben. A csésze fogai kihegyezettek. A párt a csészénél több mint háromszorta hosszabb; lila- v. rózsaszínű. Leveles szára gyűjtendő.

46. Szagos müge.

— *Asperula odorata* L. —

10–30 *cm* magas. Szára négyélű. Alsó levelei hatával állanak és lapockásak, a felsők nyolcasával állanak, lándzsásak. Minden levélörv alatt sertekoszorú van. Virágai fehérek, hosszú kocsányokon bogernyőben állanak. Pártája csövesen harangalakú, termése horgas sertékkal. Leveles szára gyűjtendő.

47. Kakukfű.

— *Thymus Serpyllum* L. —

6—20 cm magas. Szára lecsepült, v. felegyenesedő szőrös. Levelei kerülékesek. Virágzata állórvös. Az örvök tömötték. A csésze gyapjas, a pártá szőrös, lila- v. bíborszínű. Leveles szára gyűjtendő.

48/a. Vitéz kosbor.

— *Orchis militaris* L. —

Alsó levelei széles tojásalakúak, hosszúkás kerekdedek. Virágzata számos virágú, tömött, hosszúkás fűrtben áll. Virágja sötétpiros, csak a pilhés ajaka rózsaszínű, több vagy kevesebb bíborfolttal. Földalatti gumója gyűjtendő.

48/b. Füles kosbor.

— *Orchis maculata* L. —

Levelei hosszúkások, vagy lándzsások, aljukon rendszeren vörös pettyekkel. Füzére laza. Virága bíborszínű, igen ritkán fehér. Földalatti gumója gyűjtendő.

49. Fehér zászpa.

— *Veratrum album* L. —

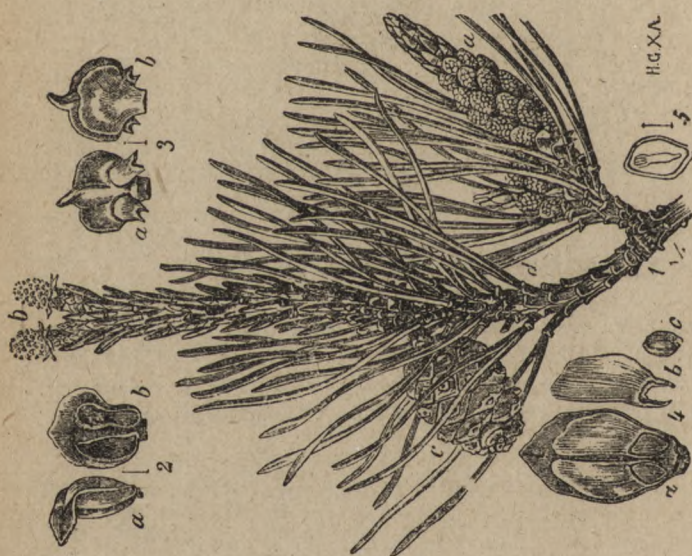
60—120 *cm* magas. Hosszában redőzött levelei kerülékesek, fonákon puhaszőrűek, az alsók igen nagyok. Sárgás-fehér virágai szártetőző bugásfürtben fejlődnek apró kocsányokon. Gyökértörzse gyűjtendő.

50. Maszlagos nadragulya.

— *Atropa Belladonna* L. —

60—150 *cm* magas. Szára erős, vaskos és terebélyesen ágas. Virágai egyenként az ágak vagy levelek hónaljában bökölök. Pártája szennyes-lila, töve felé sárgás. Csészéje a termés érédekör megnövekszik. Bogyója fénylő fekete, levele violaszínű. Gyökere és levele gyűjtendő. (Lásd a 66. sz. táblázatos leírást.)

51. Erdei fenyő. —
— *Pinus silvestris*. L.

Fű vagy egyméter törzsméretű magas növény. Koronája kupolaszerűen terebélyes. Kérge cserepes, világosbarna. 4—6 cm hosszú tűlevelei kettesével állnak a törpe ágcskákon; félhengerek, sötétzöldek és telelők. A porzódvágók kékzöld-sárgák, barkaszerűek. Termése toboz. A fiatal hajtások képezik a kereskedelmi árut.

52. Izlandi zuzmó. —
— *Cetraria islandica* Ach.

Telepe körülbelül 10 cm magas, többször villásan elágazó levélszerű szeletekből áll. Felületén csupasz, szélén fogas pillás, gyakran csatornaszerűen összehajtott. Egész telepe gyűjtendő.

53. Arnika.

— *Arnica Montana* L. —

20—60 cm magas, évelő növény. Szára mirígyesen pelyhes. Rendszerint 4 tőlevele, a száron pedig 2 pár levele van. Virágzata felálló vagy kissé bókoló, sárga. Levele, virágzata és gyökere gyűjtendő. (Lásd a 63. és 110. sz. táblázatos leírást.)

54/a. Kislevelű hársfa.

— *Tilia ulmifolia* Scop. —

25 m magas. Levele mindkét lapján kopasz, visszáján kékes-zöld és az érzugokban rozsdavörös szakállá van. Termése gyöngén bordázott, héja vékony és könnyen összeroppantható. Virágzata gyűjtendő.

54/b. Nagylevelű hársfa.

— *Tilia platyphyllos* Scop. —

53 m magas. Levelének mindkét lapja egyformán zöld, fonáka puhaszörű, a főér zugai fehérszakállasak. Termésbéje 4–5 bordájú, kemény, könnyen össze nem roppantható. Virágzata gyűjtendő.

55. Búzavirág.

— *Centaurea Cyanus* L. —

30—80 *cm* magas. Az egész növény szürkés, felső és középső levelei szálasak, épek, az alsók gyakran hasogatottak. Virágzata kék. Ez gyűjtendő.

58. Pipacs.

— *Papaver Rhoeas* L. —

15—60 cm magas, egyéves növény. Az egész növény érdes, szőrös felületű. Levelei szárnyyszerűen hasogatottak. Kétlevelű csészéje virágzáskor lehullik. Sziromlevelei gyűjtendők.

60. Ökörfarkkóró.

— *Verbascum thapsiforme* Schrad. —

1— $\frac{1}{2}$ m magas. Levelei hosszas elliptikusak, mindegyik a következő levélig lefutó.
A pártá igen nagy, élénk sárga színű. Virágai gyűjtendők.

61. Szarkaláb.

— *Delphinium consolida* L. —

15—50 cm magas. Szára terebélyesen ágas. Levelei 2—3 osztatúak, sallangjaik keskenyek.
Kocsányai hosszúak. Virágja sötétkék, ritkán rózsaszínű vagy fehér. Ez gyűjtendő.

62. Rózsa.

— *Rosa gallica* L. —

Alacsony bokor. Sűrűn álló tüskéi könnyen lehullanak és nem egyenlők, gyakran mirigyben végződnek. Csipkésen fűrészes levélkéi bőrneműek. Szíromlevelei gyűjtendők.

64. Beléndek.

— *Hyoscyamus niger* L. —

Körülbelül $\frac{1}{2}$ méter magas, hosszú szőröktől bársonyosan molyhos növény. Tőlevelei körülbelül 30 cm hosszúak, szárlevelei sokkal kisebbek. Virágzata befelé kunkorodik. Pártája szennyes-sárga, violaszínű erekkel. Termése felül kupakkal nyíló toktermés. Levele és magja gyűjtendő. (Lásd a 108. sz. táblázatos leírást.)

65. Diófa.

— *Juglans regia* L. —

20—25 m magas fa. Porzós virágai zöldek, később megfeketedő csüngő barkában fejlődnek. Termővirágai bimbószerűek, magányosak vagy 2—5 érrel csomósak az ágak hegyén. Leveli és zöld terméshéja gyűjtendő.

67. Redősirom.

— *Datura Stramonium* L. —

Egyéves növény, húsos szára $\frac{1}{4}$ —1 méter magasságra is megnő, vastag, elágazó, kopasz. Levele 10—20 cm hosszú. A virág pártája tölcsérialakú, fehér, redős, öblösen és kihegyezetten ötfogú. Termése tüskés tok. Levele és magja gyűjtendő. (Lásd a 100. sz. táblázatos leírást.)

68. Szarvasnyelvűfű.

— *Scolopendrium vulgare* Sm. —

15–50 cm magas. Spóratokcsoportja a levél fonákéin a középer két oldalán párvonalas, keresztbe álló sorokban fejlődnek. Levele gyűjtendő.

70. Egynyári szélűfű.

— *Mercurialis annua* L. —

15–30 cm magas, egyéves növény. Szára négyélű, ágai átellenesek. Levelei nyelesek, hosszúkas tojásalakúak, durván fogasak. Porzós virágai hosszú, vékony kocsányokon a termő virágok rövid nyélben vannak. A virágok egyivarúak. A termés hegyes kímelkedésekkel borított. Leveles, virágos szára gyűjtendő.

72. Ezerjófű.

— *Erythraea Centaurium* L. Pers. —

15—50 cm magas, négyélű szára van. Szára négyélű, tőlevelei fordított tojásalakúak, szárlevelei nyeletlenek, átellenesek, lándzsásak, v. hosszas tojásalakúak. Virágzata bogerűs, elvirítás után sátorozó. Pártája rózsaszínű, ritkán fehér. Leveles, virágos szára gyűjtendő.

73. Fehér- vagy orvosi pemete.

— *Marrubium vulgare* L. —

20—60 cm magas. Levelei kerekded tojás-alakúak, ráncosak, egyenetlenül fűrészesek. Virágai gazdagvirágú, gömbös örvökben fejlődnek. Csészéje 10 szúrós, kampos szállahegyű fogú. Leveles, virágos szára gyűjtendő.

75. Kopasz porcika.

— *Herniaria glabra* L. —

5—25 cm magas. Földre csepült szára ágas. Levélkéi kerülékesek, v. keskeny hosszúkásak, alapjukon ritkán pillásak. Virágai levélhónalji (10 virágú) csomókban állanak. Termése vékonyhájú tok. Leveles, virágos szára gyűjtendő.

74. Fehérüröm.

— *Artemisia Absinthium* L. —

Szára 60—150 cm magas, hengeres és selyemszórú. Tőlevelei hosszúnyelűek, hasogatottak, a legfelső levelek nyeletlenek, épek, váltakozva állanak. Virágzata fészkes. A fészkek összetett bugában állnak, bókólók, gömbalakúak, átmérőjük kb. 3 mm. A virágok élénk sárgaszínűek. Leveles, virágos szára gyűjtendő.

76. Vérehulló fecskefű.

— *Chelidonium majus* L. —

30—100 cm magas, élő növény. Szára ágas, tompán szegletes, csomósan tagozott, gyéren szőrös. Levelei szárnyasan mélyen hasogatottak. Virágai sárgák, 3—8 tagú ernyőkben állanak. Leveles, virágos szára gyűjtendő.

77. Közönséges orbáncfű.

— *Hypericum perforatum* L. —

Szára egyenes, kopasz, kétélű. Levelei hosszas tojásdadok, tompák. Virágzata sokvirágú bogernyő. Virágai sárgák. Leveles, virágos szára gyűjtendő.

78. Orvosi somkóró.

— *Melilotus officinalis* L. —

50—100 cm magas. Hármás levele hosszúnyelű, tövén apró seitenemű párháival. Virágai sárgák, pillangósság, laza fürtökben vannak. Leveles, virágos szára gyűjtendő.

79. Orvosi veronika.

— *Veronica officinalis* L. —

25—30 cm magas, évelő növény. Szára kúszó, alul elágazó, érdes-szőrtű. Virágzata fürtös, egy levél hónaljából ered. Pártája halványkék, ritkán fehér. Levelee, virágos szára gyűjtendő.

80. Vad majoránna.

— *Origanum vulgare* L. —

30—60 cm egyenesszárú növény. Levele tojásalakú, kihegyezett és épszélű. Virágzata ernyőszerű buga. Virága ajakos, pártája sötétpiros. Leveles, virágos szára gyűjtendő.

81. Varádics aranyvirág.

— *Tanacetum vulgare* L. —

60—150 cm magas, élő növény. Szára egyenes, majdnem kopasz. Levelei kétszer szárnyasan hasadtak. Fészkei nagy, szétterpedő ernyős fürtöt alkotnak. Virágai sárgák. Leveles, virágos szára gyűjtendő.

83. Mocsári molyűző.

— *Ledum palustre* L. —

60—130 cm magas, élő növény. Levelei örökzöldek, keskeny lándzsásak v. szálasak, bőrneműek. Virágai szártetőző bogernyőben fejlődnek, fehérek vagy pirosak.

Leveles, virágos szára gyűjtendő.

82. Orvosi csikorka.

— *Gratiola officinalis* L. —

10—30 cm magas, élő növény. Szára négyélű, kopasz, felálló. Levelei lándzsásak, nyeletlenek, fűrészesek, az alsók néha épélűek. Virágai a levelek hónaljában. A párta csőve élénksárga, hátsó oldalán barnás, karimája fehér v. vöröslila. Leveles, virágos szára gyűjtendő. (Lásd a 116. sz. táblázatos leírást.)

84. Keserű pacsirtafű.

— *Polygala amara* L. —

Szára 10—15 cm magas. Tőlevelei viszsás tojásdadok, szárlevelei hosszas szálasak. Virága többnyire azurkék, ritkán ibolyás. Virágzata ernyő. Csészelevelei szárnyszerűek, visszas tojásdadok, háromérűek. Leveles, virágos szára gyűjtendő.

85. Tajtékzó szappanfű.

— *Saponaria officinalis* L. —

Szára 30—80 cm magas, gyengén szőrös és csomós. Levelei átellenesek, hosszúkas lándzsásak. Virágai halványpirosak vagy fehérek, tömött csomókban fejlődnek. Leveles, virágos szára gyűjtendő.

86. Piros kenderkefű.

— *Galeopsis Landanum* L. —

15—20 cm magas, szárán szőrszállai lefelé állanak. Levelei hosszas lándzsásak, nyélbe keskenyedők és fűrészesek. Virágai pirosak, alsó ajakán sárgás, pirosan pettyezett folttal. Virágai sűrű örvökben állanak, a legfelsők szártetőző csomókban fejlődnek.

Leveles, virágos szára gyűjtendő.

87. Feketeüröm.

— *Artemisia vulgaris* L. —

80—120 cm magas, élő növény. Levelei szárnyasan hasogatottak, szeleteik lándzsásak, felül sötétzöldek, fényesek, alul molyhosak. Fészkei gazdag virágú bugát képeznek. A fészkepikkelyek külseje molyhos, a vacok csupasz, a virágok színe sárgás. (Lásd a 114. sz. táblázatos leírást.)

Leveles, virágos szára gyűjtendő.

88. Tisztesfű.

— *Stachys recta* L. —

30—60 cm magas, élő növény. Az egész növény érdes. Alsóbb levelei nyelesek, hosszúkás lándzsásak, csipkésék, a legfelsők nyeletlenek, tojásalakúak, épek és kihegyezettek. Virágzata örvökből álló, nagyon megnyúlt füzér. A párta fehér, tarka-sárga, bíborszínű pettyekkel. Leveles, virágos szára gyűjtendő.

89. Édes cseresznye.

— *Prunus avium* L. —

6—15 m magas fa. Levelei hosszúkás visszás tojásalakúak, kihegyezettek, durván fűrészesek. Gyümölcsszára gyűjtendő.

90. Konyhakömény.

— *Carum Carvi* L. —

30—100 *cm* magas. Szára ágas. Levelei kétszer és keskeny sallangokra szeldelvek. Gallérja vagy hiányzik, vagy egylevélű. Gallérkája nincs. Termése gyűjtendő.

91. Mételykóró.

— *Oenanthë phellandrium* L. —

1—1½ m magas kétéves növény. Szára barázdált, üres, kopasz. Levelei kétszer vagy háromszor összetettek. Virágai fehérek. Úgy a gallér, valamint a gallérka megvan. Termése gyűjtendő.

93. Csipkerózsa.

— *Rosa canina* L. —

2—3 m magas bokor. Tüskéi tövön laposak, hegyök rendszerint horgas. Levelei 5—7 levélkéjűek, élesen fűrészesek. Bogyója gyűjtendő.

92. Feketeáfonya.

— *Vaccinium myrtillus* L. —

Körülbelül ½ méter magas cserje. Ágai élesen szögletesek. Levelei tojásalakúak, csipkésen fogasolt, egynyáriak. Termése gyűjtendő.

95. Őszi kikirics.

— *Colchicum autumnale* L. —

Virága ősszel jelenik meg. Szárát, levelét és toktermését csak a következő tavasszal fejleszti. Magja és gumója gyűjtendő. (Lásd a 99. sz. táblázatos leírást.)

96. Anyarozs.

— *Claviceps purpurea* Tul. —

Az érett rozskalászbán a szem helyén található, a szemnél rendesen nagyobb, sötétbarna vagy sötét violaszínű, körömalakú gomba.

97. Kapsos korpafű.

— *Lycopodium clavatum* L. —

30—60 cm magas, élő. Szára lecsepült, a földön messze kúszó, alján gyökerező ágai felemelkedők. Spórái gyűjtendőek.

98. Kék vagy katika sisakvirág.

— *Aconitum Napellus* L. —

75—120 cm magas, évelő. Levele tenyeresen osztott. Csészelevelei² szíromszerűek, sötét lilás-kékek. Gumója gyűjtendő.

101. Erdei pajzsika.

— *Aspidium filix mas* L. —

$\frac{1}{2}$ — $1\frac{1}{2}$ m magas élő növény. Levelei többszörösen szárnyszerűen összetettek. Az egyes levélkéik lándzsaalakúak és szárnyasan hasadtak. Gyökértörzse gyűjtendő.

104. Gyalog- v. földi bodza.

— *Sambucus Ebulus* L. —

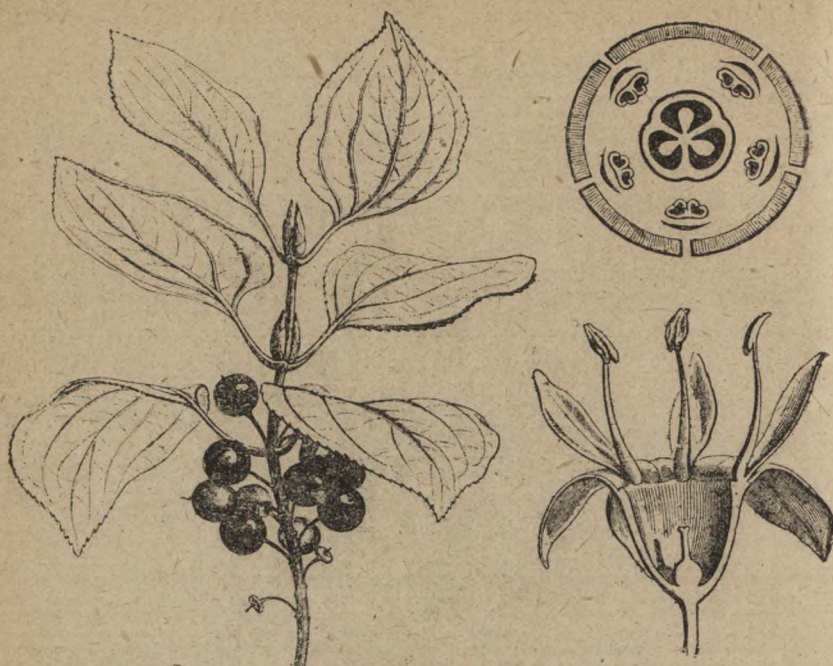
$1\frac{1}{2}$ — $1\frac{1}{2}$ m magas élő növény, szára évről-évre elhal. Bogernyője rendszeren többszőrösen háromágú. Termése gyűjtendő.

105. Sóskaborbolya.

— *Berberis vulgaris* L. —

1—2 m magas cserje. Vesszős ágain csúcsuk felé egyszerű, tövük felé hármas tövissek vannak. Levelei visszás tojásalakúak, élesen és pillásan fűrészesek. Virágai csüngő fürtökben fejlődnek. Termése gyűjtendő.

106. Varjútövisbenge.

— *Rhamnus cathartica* L. —

2—3 m magas cserje. Hajtásai tövisben végződnek. Levelei csomókban vannak, finoman fűrészesek, kopaszok. Virágzata ülő bogernyő. Termése gyűjtendő.

107. Bírsalma.

— *Cydonia vulgaris* Pers. —

3—5 m magas fa. Levele tojásalakú, vagy kerülekés, visszáján molyhos. Magja gyűjtendő.

III. Sárga tárnics.

— *Gentiana lutea*. —

$\frac{1}{2}$ —1 m magas élő növény. Levelei széles tojásalakúak, kihegyezettek, ötérvűek. Virágai sárgák, vagy szártetőző gombban állanak, vagy pedig örvösen a levelek hónaljában. Gyökere gyűjtendő.

112. Mestergyökér.

— *Peucedanum Ostruthium* (L.) Kosh. —

Körülbelül 1 m magas élő növény. Szára finoman csikolt. Tőlevelei kétszer háromszorosan összetettek. Hüvelyei felfúvódtak. Gallérja hiányzik, vagy egylevelű, gallérkája igen kicsiny, 1—3 levelű. Virágja fehér. Gyökere gyűjtendő.

113. Homoki pirosító.

— *Alcanna tinctoria* (L.) Tausch. —

15–30 *cm* magas élő növény. Szára lecsepült, az egész növény sertéktől szúrós.
Levele lándzsás. Pártája búzavirágké, vagy lila. Gyökere gyűjtendő.

115. Földi tök.

— *Bryonia alba* L. —

Élő növény. Szára 2–3 *m* hosszú, kacsokkal kapaszkodik. Bogyói feketék. Gyökere gyűjtendő.

117. Mezei katáng.
— *Cichorium Intybus* L. —

30—130 cm magas. Szára merev. Tőlevelei rózsában állanak, szárlevelei aprók. A fészkek kékszínűek, csupa nyelves virágból állanak. Gyökere gyűjtendő.

118. Macskagyökönke.

— *Valeriana officinalis* L. —

50—150 *cm* magas. Tőlevelei nyelesek, a szárlevelei ülők, mindkettő páratlanul összetett. Szára gyengén barázdált. Virágzata bogernyő, a szirmok fehérek vagy rózsaszínűek. Gyökere gyűjtendő.

119. Édesgyökér.

— *Glycyrrhiza glabra* L. —

1 m vagy 1½ m magas növény. Levelei páratlanul szárnyasan összetettek, levélkéi átellenesek, tojásdadok. Virágzata fürt, a szirmok kékesek, ibolyásak, vagy veresek. Termése 3 cm hosszú, kopasz, sötétbarna hüvely. Magvai fénylő barnák. Gyökere hámozva szárítva és felszeletelve adja a drogot.

FÜGGELEK

Kőrisbogár.

— Cantharides. —

A kőrisbogár szép smaragdzöld színű, kékesen fénylő karcsútermetű rovar, melynek hossza 18—20 mm, szélessége pedig 6—8 mm. Lábai hosszúak és vékonyak. A kőrisbogár júniusban rendszerint tömegesen jelenik meg és ellepi a kőrisfákat, amelyeket gyakran lekopaszt. Található még a bodzán, a borostyánon, a tölgyfán, juharon és a nyárfán, a bogár átható szaga után messze érzik, hogy mely fán tartózkodik nagyobb tömegben.

A bogár minden részében erős csípős, mérges anyagot, ú. m. *cantharidint* tartalmaz, amelynek gyógyhatása miatt a bogarat is keresik. A bogár kereskedelmi neve: *cantharides*.

Gyűjtése úgy történik, hogy hajnalban, amikor a bogár még dermedt állapotban pihen a fán, lerázzuk s a fa alá terített ponyván ilyenkor könnyen összegyűjthető. Ha rázásra nem hullana le, akkor kis darab sárga kénkövet kell gyújtani a fa alatt s ha a kénkö füstje a bogarakat éri, azok elkábulva lehullanak. A lerázott kőrisbogarat összeszedjük, nagyobb, jól záródó üvegedénybe vagy bádoggannába tesszük és az edényt forró vízbe állítjuk, amikor is a meleg a rovarokat elpusztítja. Némely helyeken a bogarakat le is forrázzák, ilyenkor azonban értékük csökken. Még egyszerűbb, ha az elzárható edénybe kevés szeszt vagy éthert teszünk, amelynek gőze ugyancsak megöli a rovarokat. Az elpusztított kőrisbogarat szétteregetve napon kell megszáritani.

BETŰSOROS MAGYAR TÁRGYMUTATÓ.

Anyarozs 128
 Apró bojtorján 92
 Apró csalán 88
 Aranyvirág (varádics) 121
 Arkangyélíka (orvosi) 62
 Arnika 105
 -áfonya (Fekete) 126
 Ákác (fehér) 83

Általános rész.

Árvácska (mezei) 89
 Beléndek 112
 -benge (Kutya-) 74
 -benge (Varjútövis-) 134
 Betűsoros latin tárgymutató 147
 " magyar " 145
 Birsalma 134
 -bodza (Fekete) 78
 Bodza (gy. log. v. földi) 132
 Bojtorján (apró) 92
 Bojtorján (közönséges) 64
 Bojtorjános párló 92
 -borbolya (Só-ka-) 133
 Boróka (Gyalogfenyő) 71
 Buglyas derceffü 66
 Búza 67
 Búzavirág 108
 Bűrök (foltos) 90
 Cickafark (közönséges) 89
 Csalán (apró) 83
 Csalán (nagy) 88
 Cseresznye (édes) 124
 Csikorka (orvosi) 121
 Csipkerózsza 126
 Derceffü (buglyas) 66
 Diófa 113
 Ebszőlő (piros) 70
 Édes cseresznye 124
 Édesgyökér 140
 Édesgyökerű v. közönséges páfrány 68
 Eeynyári szélifü 115
 Előszó 7
 Erdei fenyő 104
 Erdei mályva 84
 Erdei pajzsika 131
 Ezerjófű 116
 Fagyöngy (fehér) 72
 Fecskefű (vérehulló) 117
 Fehér ákác 83
 Fehér fagyöngy 72
 Fehér fűz 74
 Fehér pemete 117
 Fehér üröm 117
 Fehér zászpa 102
 Fekete áfonya 126
 Fekete bodza 78
 Fekete nyárfá 72

Fekete üröm 123
 Fenyő (erdei) 104
 Foltos bűrök 90
 Foltos kontyvirág 63
 Földi bodza 132
 Földi tök 137
 Földi tömjén (hasznos) 69
 Függelék 142
 Fűles kosbor 101
 Füstike (orvosi) 96
 Fűz (fehér) 74
 Gyalogbodza 132
 Gyalogfenyőboróka 71
 Gyermekláncfű 65
 Gyógynövények csomagolása 16
 Gyógynövénygyűjtésről általában 11
 Gyógynövények ismertetése (vadon-
 termő) 59
 Gyógynövények szárítása 14
 Gyöngyvirág 80
 Gyűjtési naptár (a vadontermő gyógy-
 növények) 21
 Gyűjtendő növények kora tavasszal
 (március-április) 26
 Gyűjtendő növények nyáron (június-
 szeptember) 42
 Gyűjtendő növények ősszel (szeptember-
 november) 54
 Gyűjtendő növények tavasszal (április-
 június) 32
 Hasznos földi tömjén 69
 Hársfa (kislevelű) 106
 Hársfa (nagylevelű) 107
 Homoki pirosfű 137
 Ibolya (illatos) 82
 Iglic (tövises) 62
 Illatos ibolya 82
 Izlandi zuzmó 104
 Kakukfű 99
 Kálmos (orvosi) 64
 Kankalin (orvosi) 81
 Kanáltorma (orvosi) 95
 Kapcsos korpafű 127
 Katáng (mezei) 138
 Katika sisakvirág 130
 Kenderkefű (piros) 123
 Kereklevelű mályva 85
 Kerek repkén 97
 Kereskedelmi árút (drogot) képező nö-
 vényrészek táblázatos leírása 25
 Keserű pacsirtafű 121
 Kék sisakvirág 130
 Kikircs (őszi) 127
 Kislevelű hársfa 106
 Kocsányos tölgy 75, 76
 Kocsánytalan tölgy 75
 Konyhakömény 125

Kontyvirág (foltos) 63
 Kopasz porcika 117
 Korpafű (kapcsos) 127
 Kora tavasz 1 (március-április) gyűjtendő
 növények 26
 Kosbor (füles) 101
 Kosbor (vitéz) 100
 Kutya-benge 74
 Kökény 79
 Kökörcsin (májfű) 93
 Kökörcsin (mezei v. leány) 94
 -kömény (Konyha-) 125
 Kőrishogár 143
 Közönséges bojtorján 64
 Közönséges cick fark 89
 Közönséges orbáncfű 118
 -lapu (Marti-) 73
 Latin betű-oros tárgymutató 147
 Lándzsás utifű 86
 Lándzsás utilapu 86
 Leánykökörcsin 94
 Mac-kagylókő 139
 Magyar betűsoros tárgymutató 145
 Majoranna (vad) 120
 Mar ilapu 73
 Maszlagos nadragulya 103
 Májfű kökörcsin 93
 Mályva (erdei) 84
 Mályva (kereklevelű) 85
 Mestergyökér 136
 Mezei árvácska 89
 Mezei katáng 138
 Mezei kökörcsin 94
 Mezei zsurló 91
 Metykóró 126
 Mocsári molyűző 121
 Molyűző (mocsári) 121
 Műge (szagos) 98
 Nadragulya (maszlagos) 103
 Nagy csalán 88
 Nagylevelű hársfa 107
 Nyárfa (fekete) 72
 Nyáron (júnus-szeptember) gyűjtendő
 növények 42
 Ökörfarkkóró 110
 Orbáncfű (közönséges) 118
 Orvosi arkangyélka 62
 Orvosi csikorka 121
 Orvosi füstike 96
 Orvosi kálmos 64
 Orvosi kanál-torma 95
 Orvosi kankalin 81
 Orvosi pemeté 117
 Orvosi somkóró 119
 Orvosi székfű 77
 Orvosi veronika 119
 Orvosi ziliz 61
 Összel (szeptember-november) gyűjtendő
 növények 54
 Őszi kikircs 127

Pacsirtafű (keserű) 121
 Pajzsika (erdei) 131
 Papsajt 84
 Papsajt (nagy) 85
 Parlagon heverő területek betelepítése 17
 Páfrány (édesgyökér v. közönséges) 68
 Pemeté (fehér v. orvosi) 117
 Pimpó (vérontó) 70
 Pipacs 109
 Piros ebszőlő 70
 Piros kenderkefű 123
 Pirosító (homoki) 137
 Porcika (kopasz) 117
 Redősirom 114
 Repkény (kerek) 97

Részletes rész.

Rózsa 111
 -rózsa (Csipke-) 126
 Sárga tárnics 135
 Sisakvirág (kék v. katika) 130
 Somkóró (orvosi) 119
 Sóska-orobolya 133
 Szagos műge 98
 Szajpanfű (tajtékzó) 122
 Szarkaláb 110
 Szarvasnyelvű fű 115
 Székfű (orvosi) 77
 Szélfű (egynyári) 115
 Tajtékzó szajpanfű 122
 Tarackbúza 67
 Tavasszal (április-június) gyűjtendő
 növények 32
 Táblázatos leírás 25
 Tárgymutató (latin betűsoros) 147
 Tárgymutató (magyar betűsoros) 145
 Tárnics (sárga) 135
 Tisztesfű 123
 Tölgy (kocsányos) 75, 76
 Tölgy (kocsánytalan) 75
 Tövises iglic 62
 Utifű (lándzsás) 86
 Utilapu (lándzsás) 86
 Üröm (fehér) 117
 -üröm (Fekete-) 123
 Vadontermő gyógynövények gyűjtési
 naptára 21
 Vadontermő gyógynövények ismer-
 tetése 59
 Vad majoranna 120
 Varjúfővisbenge 134
 Váradi aranyvirág 121
 Veronika (orvosi) 119
 Vérehulló fecskefű 117
 Vérontó pimpó 70
 Vidra-lecke 87
 Vitéz kosbor 100
 Zásza (fehér) 102
 Ziliz (orvosi) 61
 Zuzmó (izlandi) 104
 Zsurló (mezei) 91

BETŰSOROS LATIN TÁRGYMUTATÓ.

- Achillea Millefolium L. 89
 Aconitum Napellus L. 130
 Acorus Calamus L. 64
 Agrimonia Eupatoria L. 92
 Alkanna tinctoria (L.) Tausch 137
 Althaea officinalis L. 61
 Anemone Hepatica L. 93
 Anemone Pulsatilla L. 94
 Archangelica officinalis Hoffm. 62
 Arcium Lappa L. 64
 Arnica montana L. 105
 Artemisia Absinthium L. 117
 Artemisia vulgaris L. 123
 Arum maculatum L. 63
 Asperula odorata L. 98
 Aspidium filix mas Sw. 131
 Atropa Belladonna L. 103
 Berberis vulgaris L. 133
 Bryonia alba L. 137
 Cantharides 143
 Carum carvi L. 125
 Centaurea Cyanus L. 108
 Cetraria Islandica Ach. 104
 Chelidonium majus L. 117
 Cichorium Intybus L. 138
 Claviceps purpurea Tul. 128
 Colchicum autumnale L. 127
 Cochlearia officinalis L. 95
 Conium maculatum L. 90
 Convallaria majalis L. 80
 Cydonia vulgaris Pers. 134
 Datura Stramonium L. 114
 Delphinium Consolida L. 110
 Equisetum arvense L. 91
 Erythraea Centaurium L. Pers 116
 Fumaria officinalis L. 96
 Galeopsis Ladanum L. 123
 Gentiana lutea L. 135
 Glechoma hederacea L. 97
 Glycyrrhiza glabra L. 140
 Gratiola officinalis L. 121
 Gypsophila paniculata L. 66
 Herniaria glabra L. 117
 Hyosciamus niger L. 112
 Hypericum perforatum L. 118
 Juglans regia L. 113
 Juniperus communis L. 71
 Ledum palustre L. 121
 Lycopodium clavatum L. 129
 Malva neglecta Wallr. 80
 Malva sylvestris L. 84
 Marrubium vulgare L. 117
 Matricaria chamomilla L. 77
 Melilotus officinalis L. 119
 Menyanthes trifoliata L. 87
 Mercurialis annua L. 115
 Oenanthe Phellandrium L. 126
 Ononis spinosa L. 62
 Orchis maculata L. 101
 Orchis militaris L. 100
 Origanum vulgare L. 120
 Papaver Rhoeas L. 109
 Peucedanum Ostruthium L. (Kosh.) 136
 Pimpinella Saxifraga L. 69
 Pinus silvestris L. 104
 Plantago lanceolata L. 86
 Polygala amara L. 121
 Polypodium vulgare L. 68
 Populus nigra L. 72
 Potentilla Tormentilla Schrank 70
 Primula officinalis L. 81
 Prunus avium L. 124
 Prunus spinosa L. 79
 Pulmonaria officinalis L. 83
 Quercus Robur L. 75. 76
 Quercus sessiliflora Salisb. 76
 Rhamnus cathartica L. 134
 Rhamnus Frangula L. 74
 Robinia Pseudoacacia L. 83
 Rosa canina L. 126
 Rosa gallica L. 111
 Salix alba L. 74
 Sambucus Ebulus L. 132
 Sambucus nigra L. 78
 Saponaria officinalis L. 122
 Scolopendrium vulgare Sm. 115
 Solanum Dulcamara L. 70
 Stachys recta L. 123
 Tanacetum vulgare L. 121
 Taraxacum officinale Wig. 65
 Thymus Serpyllum L. 99
 Tilia platyphyllos Scop. 107
 Tilia ulmifolia Scop. 106
 Triticum repens L. 67
 Tussilago Farfara L. 73
 Urtica dioica L. 88
 Urtica urens L. 88
 Vaccinium Myrtillus L. 126
 Valeriana officinalis L. 139
 Veratrum album L. 102
 Verbascum thapsiforme Sch. 110
 Veronica officinalis L. 119
 Viola odorata L. 82
 Viola tricolor L. 89
 Viscum album L. 72

"PÁTRIA"

IROD. VÁLL. ÉS
NYOMDAI

R. T.

